

ÖREBRO UNIVERSITET

Institutionen för humaniora, utbildning och samhällsvetenskap

Huvudområde: pedagogik

Elevers och lärares förståelse och erfarenhet av delaktighet
och inflytande
– En intervjustudie

Patricio Caro & Malin Ericsson

Pedagogik C, Pedagogik med didaktisk inriktning III

Examensarbete, 15 högskolepoäng

Höstterminen 2012

Förord

Vi vill tillägna ett stycke åt våra medverkande personer, vår handledare och lärarna och eleverna i vår studie. Vi vill tacka Karin Rudsberg för denna termin som har givit oss hjälp och stöd genom hennes handledning. Hon har kritiskt granskat och läst uppsatsen varje vecka för att hjälpa och motivera oss genom hela uppsatsskrivandet. Våra medverkare i studien, lärarna och eleverna, ska också ha ett stort tack för att de ville vara med, det hade varit svårt att skriva denna c-uppsats utan dem.

Sammanfattning

Med bristande erfarenheter av att vi inte sett delaktighet och inflytande i praktiken och inte riktigt kunde sätta fingret på vad respektive begrepp innebar i skolan har vi skrivit denna uppsats. Med hjälp av tidigare forskning och en intervjustudie har vi försökt reda ut begreppen. I våra kvalitativa intervjuer har vi undersökt vad tio elever och deras två lärare har för erfarenheter och förståelse av elevers delaktighet och inflytande i skolans verksamhet.

I resultatet presenteras elevernas och lärarnas förståelse och erfarenheter av begreppen och för att i resultatdiskussionen ställa analyserna mot varandra och mot tidigare forskning. I elevanalyserna kan vi se att begreppen betyder olika för de flesta eleverna och att de har vissa erfarenheter av delaktighet och av att få inflytande i skolverksamheten. För lärarna betydde begreppen i stort sett samma sak, både delaktighet och inflytande. Vi kunde ändå utläsa att studiens lärare säger sig ge eleverna möjligheter att få vara delaktiga och ha ett visst inflytande i skolverksamheten.

Nyckelbegrepp:

Delaktighet, inflytande, elever, lärare, kvalitativ intervju

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	1
1.1 Definition av begreppen.....	2
1.2 Disposition.....	3
2. Syfte	4
2.1 Problemformulering.....	4
2.2 Frågeställningar.....	4
3. Delaktighet och inflytande i tidigare forskning	5
3.1 Innebörder av delaktighet.....	5
3.2 Samspel och ansvar bidrar till delaktighet	7
3.3 Innebörder av inflytande.....	9
3.4 Elevers inflytande i skolan.....	10
3.5 Sammanfattning.....	12
4. Metod och tillvägagångsätt.....	14
4.1 Intervju som metod.....	14
4.2 Etiska aspekter	16
4.3 Urval	17
4.4 Intervjuförfarande.....	17
4.5 Transkribering och analys.....	19
4.6 Verifiering av data	20
5. Resultat	22
5.1 Variationer i elevers förståelse av delaktighet och inflytande	22
5.2 Elevernas erfarenheter av delaktighet och inflytande	24
5.2.1 Arbetsmiljö.....	24
5.2.2 Ansvar.....	25
5.2.3 Påverka.....	27
5.3 Variationer i lärares förståelse av elevers delaktighet och inflytande	28
5.4 Lärarnas erfarenheter av elevers delaktighet och inflytande	29
5.4.1 Vara med	29
5.4.2 Påverka.....	30
5.4.3 Ansvar.....	31
5.5 Sammanfattning.....	31
6. Diskussion.....	33
6.1 Resultatdiskussion.....	33

6.1.1 Elevernas och lärarnas förståelse av delaktighet och inflytande	33
6.1.2 Elevernas och lärarnas erfarenheter av delaktighet och inflytande	35
6.2 Metoddiskussion	37
6.3 Avslutande kommentarer och vidare forskning	38
Referenser	41
Bilaga 1	44
Bilaga 2	46

1. Inledning

Efter våra verksamhetsförlagda utbildningsperioder (VFU) har vi märkt att eleven inte givits så mycket delaktighet och så stort inflytande gällande planeringen av undervisningen, något som inte stämmer överens med kommande citat: ”barn och unga ska respekteras, ges möjligheter till utveckling och trygghet samt delaktighet och inflytande” (Barnombudsmannen 2006, s 169). Barnombudsmannen (BO) är en statlig myndighet som bildades 1993 och har i uppdrag att representera barns och ungas rättigheter och intressen med utgångspunkt i FN:s konvention om barnets rättigheter, också kallad barnkonventionen. Myndigheten lämnar varje år en rapport till regeringen med rekommendationer och analyser på förbättringar för barn och unga (barnombudsmannen.se). Via skollagen och läroplanen har BO slagit fast att skolan ska arbeta i en demokratisk anda samt att barn och unga ska ha rätt till inflytande. I läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011 (Lgr 11) står det tydligt att alla elever ska få möjligheter till att vara delaktiga och ha inflytande i skolan. All personal ska även se till att elever får hjälp för att aktivt kunna delta i undervisningen och successivt få mer inflytande (Lgr 11). Vidare skrivs i läroplanen att:

De demokratiska principerna att kunna påverka, ta ansvar och vara delaktig ska omfatta alla elever. Elever ska ges inflytande över utbildningen. De ska fortlöpande stimuleras att ta aktiv del i arbetet med att vidareutveckla utbildningen och hållas informerade i frågor som rör dem. Informationen och formerna för elevernas inflytande ska anpassas efter deras ålder och mognad. Eleverna ska alltid ha möjlighet att ta initiativ till frågor som ska behandlas inom ramen för deras inflytande över utbildningen (Lgr 11, s 15).

BO (2006) skriver att det även finns kommuner som skrivit lokala skolplaner där det betonas att inflytande är en prioritet. Vidare skriver BO att det är en demokratisk rättighet för ungdomar att ha inflytande, då deras erfarenheter, kunskaper och värderingar ses som en värdefull resurs. Även Barnkonventionen (2008) tar upp barns rätt till inflytande i artikel 12 där det skrivs att barn som kan bilda sina egna åsikter har rätt till att göra detta fritt i frågor som rör barnet.

I Barnombudsmannen (2006) kan vi läsa om att delaktighet och inflytande betyder mycket för personers utveckling. Det kan ge större självförtroende och personer kan få en känsla av att de är värda någonting, de får uttrycka sina åsikter och dessa kan göra det möjligt för förändringar. Barnombudsmannen skriver vidare om att delaktighet är väldigt viktigt för barn och ungdomar, då de barn och ungdomar som är delaktiga och aktiva kan utvecklas som

människor. Genom delaktigheten i bland annat demokratiska former lär sig barn och ungdomar att ta in fakta från andra och lyssna på deras argument. Genom detta anser Barnombudsmannen att demokratin kommer fortleva. Anne B. Smith (2007) förklarar att medbestämmanderätt stödjer en känsla av tillhörighet och delaktighet men framför lär barnen sig hur de kan åstadkomma förändring.

Att delaktighet och inflytande kan betyda olika saker för olika personer framkommer i litteratur och forskning om begreppen delaktighet och inflytande och det är även få studier som fokuserar på elevernas uppfattning av begreppen (Åkerström m.fl. 2010). I Helene Elvstrands (2009) avhandling kan vi läsa att begreppet delaktighet är brett och kan omfatta flera olika aspekter eftersom det inte används på samma sätt och finns i flera sammanhang. Elvstrand skriver vidare att både delaktighet och inflytande är relativa och kan tolkas på flera sätt. I Margareta Bergström och Inger Holms (2005) studie var begreppet delaktighet från början inte definierat men i deras arbete fick begreppet en innebörd som de relaterade till olika former av organisation, möten och lärande. Bergström och Holm konstaterar även att delaktighet i förhållande till tid, rum, möten, utanförskap och lärande betyder olika för olika personer.

Gällande inflytande skriver Mats Danell (2006) att begreppet ter sig olika i skolans praktik. Danell uttrycker vidare att elevinflytande uppmärksammades i studier på 1970- och 1980-talet, genom elevernas gemensamma och formella inflytande. På 1990-talet riktades uppmärksamheten mot elevens enskilda och informella inflytande, i synnerhet gällande planering och utvärdering av verksamheten. I Danells studie kan vi läsa om ett arbetslag som diskuterar begreppet elevinflytande och finner sig osäkra över innebörden av begreppet. Vidare i diskussionen i arbetslaget framkommer orden ansvar, bestämma, lyssna och påverka som uttryck för elevinflytande.

Eftersom begreppen delaktighet och inflytande är svåra att definiera då de är mångtydiga begrepp är vår avsikt att tar reda på elevers och lärares förståelse och erfarenheter kring dessa begrepp.

1.1 Definition av begreppen

Vi väljer att inte definiera de centrala begreppen då eleverna och lärarna i studien är dem som kommer definiera begreppen utifrån deras förståelse och erfarenheter.

1.2 Disposition

Här följer en kort beskrivning om varje kapitels innehåll.

I kapitel fyra presenteras vad tidigare forskning skrivit om delaktighet och inflytande. I kapitel fem förklaras intervjun som metod och hur vi gick tillväga med studien. Här förklaras även skapandet av intervjuguiden och hur vi förhöll oss till etiska aspekter i studien samt hur urvalet av medverkarna gick till. Det tas även upp hur intervjuerna gick till samt arbetet med transkribering och analyserna av intervjuerna. Till sist presenteras ställningstagandet till verifiering av data. I kapitel sex presenteras resultaten av vår analys av studiens empiriska material. I kapitel sju finns våra diskussioner där tidigare forskning ställs mot studiens resultat, vilket presenteras i resultatdiskussion. I metoddiskussion där förs diskussion kring metod och tillvägagångssätt. Till sist avrundas studien och förslag på fortsatt forskning framförs.

2. Syfte

2.1 Problemformulering

I läroplanen framgår att delaktighet och inflytande är centrala begrepp i Lgr11 där det står att lärarna ska ansvara för att ge eleven delaktighet och inflytande i planeringen av arbetsformer, arbetssätt och undervisningens innehåll (Lgr11). Av tidigare forskning framgår också att begreppen inte är entydiga utan kan innebära olika saker för olika personer. Med bakgrund av detta är vårt syfte med denna studie att ta reda på vad elever och deras lärare har för förståelse och erfarenheter när det gäller elevers delaktighet och inflytande i klassrummet.

2.2 Frågeställningar

- Vad innebär det för elever och deras lärare att elever är delaktiga och har inflytande i skolans verksamhet?
- Vad har elever och deras lärare för erfarenheter gällande delaktighet och inflytande i klassrummet?

3. Delaktighet och inflytande i tidigare forskning

I detta kapitel kommer vi att redogöra för begreppen delaktighet och inflytande med hjälp av tidigare forskning inom fältet. I det följande kommer vi att redogöra för vad begreppen innebär teoretiskt och vad detta kan innebära praktiskt för elever och lärare i dagens skola utifrån empiriska studier. På grund av skillnader i hur litteratur och tidigare forskning definierar begreppen delaktighet och inflytande, som kan studeras i inledningen, har vi valt att skriva om dem separat för att belysa skillnaderna i begreppen.

3.1 Innebörder av delaktighet

Moira von Wright (2011) förklarar teoretiskt att delaktighet är kopplat med handlingens början. Även Elvstrand (2009) beskriver delaktighet som en aktiv form och vi kan vidare läsa i Elvstrands avhandling att det finns två sorters delaktighet, antingen att elever är allmänt deltagande i en aktivitet eller att vara deltagande i att fatta beslut. I Smiths (2007) artikel skrivs det om effektivt deltagande där barn har en viss kontroll över målet för ett projekt, där alla barn kan få tillträde, får ta ansvar istället för att bara höras och att de vuxna tar ungdomarna på allvar. I Elvstrands (2009) avhandling förklaras deltagande dels med innebörden att delta i eller vara närvarande, dels med deltagande i betydelsen att elever vet att dennes handlingar är uppmärksammade och kan påverkas, vilket kallas egenmakt.

Att elever är med i beslutsprocesser har även forskare och elever i Jeanette Åkerström m.fl. (2010) rapport konstaterat och detta kallas i rapporten för medbestämmande delaktighet. Vi kan också se en likhet mellan ovanstående beskrivning och hur Bergström och Holm (2005) tolkar delaktighet, att elever får vara med, alltså deltagande, elever får också veta vad läraren planerar och vad som pågår. Läraren ska också ta eleven på allvar och möta den med respekt. Detta är i likhet med vad ungdomarna i Bergström och Holms studie fastställde att delaktighet var, att få vara med, vara tillsammans och ha roligt med sina kamrater, vara självklar och att förstå och kunna. De tolkar ungdomarnas svar som sådan att:

Att vara närvarande och förstå vad situationen handlar om kan ses som att man också blivit informerad och därigenom fått insyn, man "är med". "Att ha roligt tillsammans" kan omfatta ömsesidig respekt jämförbart med jämlikhetsaspekten. "Att vara självklar" i ett sammanhang kan förstås som den fulla delaktigheten, där man inte behöver vara observant på vad och hur man säger eller påverkar. Meningsfullhet uttryckte ungdomarna i studien främst som "att få vara tillsammans med kamrater" men också som "att förstå och kunna", vilket kan tolkas som att det meningsfulla deltagandet är en förutsättning för delaktighet (Bergström & Holm 2005, s 144).

Åkerström m.fl. (2010) skriver att eleverna i studien tyckte att delaktighet involverar klasskompisar och detta kallas i rapporten för social delaktighet. von Wright (2009) konstaterar i studien att med delaktighet menas att utgöra en del av mänskliga relationer och där också få sin närvaro erkänd. Detta innebär i skolan, att elever godkänner varandras närvaro. Vidare skriver von Wright att delaktighet inte är när en elev bara kommer med ett inlägg i en diskussion eller att eleven bara sitter på en stol i klassrummet, utan delaktighet är när en elev är inkluderad så att den har fått sin närvaro accepterad av de andra deltagarna i den pedagogiska situationen. I Elvstrands (2009) avhandling kan vi däremot läsa att delaktighet och handling är kopplade till varandra och att en elev inte enbart behöver vara aktiv för att känna sig delaktig i klassrummet.

Delaktighet innebär enligt von Wright (2009) möjligheten att höra till i en situation eller kontext, men dels också individers enskilda kunskap att kunna se andra individers erfarenheter och utgångspunkter. De demokratiska värdena att respektera och lyssna på varandra, förstå sig själv och sina reaktioner, vara medkännande och solidarisk ser Bergström och Holm (2005) vara en svårighet att praktisera i skolan då de enligt traditionen inte kan läsas in av eleverna och därefter inte heller betygsätts. Denna svårighet tillsammans med uppfattningen att demokratin enbart är en beslutsform med deltagande i en specificerad mötesform, exempelvis klassråd, gör det svårt att motivera skolan som en plats för delaktighet.

Gabriella Ekström (2012) skriver att demokrati gäller allas delaktighet och att de involverade personerna tar ansvar för beslutet som tagits, alltså ” [...] att vara överens om det man är överens om” (Ekström 2012, s 317). Det beslut som tagits i skolan anser Ekström ska vara det beslut som är i enlighet med vad majoriteten tycker och det gemensamma beslutet som tagits ska även följas av alla involverade. I Bergström och Holms (2005) avhandling påpekas att ett gemensamt fattande av beslut, som påbörjas av elever men som sker tillsammans med lärare, är det bästa ur elevernas perspektiv då de därigenom blir delaktiga i alla beslut och inte bara beslut som rör elever (barn och ungdomar). Bergström och Holm skriver vidare att om lärarna handlar med respekt för varandra samt mot eleverna och deras åsikter kan det leda till att eleverna får lärarna som förebilder i de demokratiska processerna. Detta kan i sin tur leda till att eleverna vågar ifrågasätta handlingar och det som bestämts.

Det räcker inte bara att lära eleverna om demokrati, utan hela skolan ska uppfylla ett demokratiskt förhållningssätt och därmed bidra till att eleverna får detta synsätt (Barnombudsmannen 2006). I Bergström & Holm (2005) skrivs om att en positiv utveckling för skolor är om lärare arbetar mot en demokratisk miljö och en miljö där det finns chanser till att prova nya metoder och arbetssätt och där det inte är förbjudet att misslyckas. För att elever ska uppleva delaktighet och få ett bättre lärande är det viktigt att det finns ett gott samarbete från lärarens sida men också att läraren arbetar demokratiskt och respektfullt. Lärarna bör också ge tid för reflektion och ha en återkommande kommunikation, detta är av stor betydelse och gör det lättare i möten mellan vuxna och elever samt vuxna emellan (Bergström & Holm 2005). Ett sådant möte ser vi kunna vara i klassråd, som anses av Bergström och Holm (2005) vara ett formaliserat demokratisammanhang där det finns möjligheter för eleverna att erfara delaktighet. I nästa delkapitel kommer vi skriva om vad delaktighet betyder i klassrummet för elever och lärare.

3.2 Samspel och ansvar bidrar till delaktighet

Olga Dysthe (1996) ställer sig frågan varför delaktighet och deltagande är en nödvändighet för lärande i klassrummet. Eftersom språket är så viktigt i inlärningsprocessen och att få forma sina tankar och uttrycka sina åsikter är en viktig koppling mellan gammal och ny kunskap måste det finnas sätt att lära sig på som skapar tillfällen för eleverna att använda sig aktivt av språket (Dysthe 1996). Elisabeth Nordevall (2011) skriver i avhandlingen om att för att kunna kommunicera och samtala måste det finnas ett samspel mellan personerna i interaktionen. Hon skriver vidare att samspelet är ett steg mot delaktighet och lärande. Lärande, kommunikation och delaktighet är tre delar som hör ihop för elevens utveckling och därför blir det viktigt att eleven känner sig trygg i klassrummet för att kunna vara delaktig. Nordevall skriver vidare att om en elev inte känner sig bekväm på lektionerna kommer det vara svårt att kunna samspela med sina klasskamrater och läraren, vilket kan leda till minskad delaktighet. Dysthe (1996) skriver att det är många elever som vill vara delaktiga men att det i studien har observerats att det är många elever som inte är delaktiga och får sin röst hörd. Oftast är det samma elever som är aktiva på olika lektionerna. Detta kunde enligt Dysthe dock ändras om eleverna som inte vågade prata antingen kunde få prata i en mindre grupp. När barn blir självständiga kommunikatörer där det finns en lyssnande publik blir de oftast värtaliga, kan uttrycka sina åsikter, göra bra val och beslut och även delta i olika typer av aktiviteter (Smith 2007). Vara aktiv i dialoger och hänga med i olika samtal kallar även Åkerström m.fl. (2010) för kommunikativ delaktighet. Allteftersom barn får erfarenheter och

deras kompetens växer blir de mer kunniga att initiera och dela på ansvaret (Smith 2007). Elvstrand (2009) anser att de elever som tillämpar delaktighet och därefter får erfarenhet av det kan lättare framöver delta aktivt i de sammanhang där det krävs av eleven att vara delaktig. Vi kan även läsa om detta i Bergström och Holm (2005) som skriver att om eleven inte har ett aktivt deltagande kan det resultera i en negativ självbild och kommer då hindra eleven från att delta. Bergström och Holm skriver också att delaktighet i skolan kan bli problematiskt då skolan är en plats där det finns en maktskillnad mellan lärarna och eleverna och elevernas delaktighet kan då minskas på grund av dessa maktskillnader. Smith (2007) skriver i sin artikel att det finns olika slags delaktigheter beroende på hur mycket barn får dela makten med den vuxna. Barnen blir lyssnade till, barnen får stöd att uttrycka sina åsikter, deras åsikter beaktas, de får delta i beslutsfattande processer eller att de får dela makten och ansvaret för beslutsfattandet.

Ulrika Aspflo (2009) skriver i sin artikel att det dels ligger på lärarens ansvar att ge eleven möjlighet att använda redskap för förståelse och lärande, dels att utvärdera och anpassa situationen så att eleverna ska bli mer delaktiga. Detta är i linje med Bergström och Holm (2005) som skriver att det i grund och botten är lärarens ansvar att eleverna ska vara informerade och bli lyssnade till. Att det är lärarens ansvar ser dock Göran Bostedt och Linda Eriksson (2012) som en svår avvägning. Lärarna ska samtidigt vara ansvariga och inte lägga allt på eleverna, men ändå låta eleverna ha en del av ansvaret. Det vill säga att "[...] våga ge ansvar, få elever att ta ansvar och kanske justera ibland i efterhand" (Bostedt & Eriksson 2012, s 285). Detta är i likhet med vad Smith (2007) anser kring hur vuxna ska agera, de ska vara flexibla och ge olika stöd beroende på vad uppgiften kräver av barnen och bedöma vilken nivå som är lämplig men även att samtala med barnen om vilken typ av stöd de skulle uppskatta. Dysthe (1996) skriver att det är viktigt att eleverna vet vad de ska göra men även vad läraren gör. Samspelet och dialogen är två viktiga faktorer för lärandet och det som formar samspelet mellan eleven och läraren är vad det är som läraren förväntar sig av eleven. Ann Ahlberg (2001) konstaterar att om eleven ges möjligheter till att ta ansvar och initiativ i skolan medför det att elevens kunskap kan utvecklas och medföra att eleverna ökar sin kompetens för att arbeta bättre. Eleverna i Åkerström m.fl. (2010) rapport anser att det ska finnas ett gott samarbete mellan elever och lärare. Det är dels lärarens ansvar att se till att eleverna är motiverade till att lära, dels att det ligger hos eleven att befinna sig i skolan, ha ansvaret för att läxorna blir gjorda, vara aktiv och respektera klasskamraterna. I nästa avsnitt

kommer vi skriva om vad forskare benämner att inflytande innebär för elever och lärare i skolans verksamhet.

3.3 Innebörder av inflytande

Teoretiska innebörder av inflytande är bland annat enligt vad Gunvor Selberg (2001) skriver utifrån Skolkommittén som skriver att elever kan ha inflytande över deras lärande eller att de kan medverka i skolans lokala styrelser. Enligt von Wright (2009) innebär inflytande att människor har en röst, det vill säga att de får vara med och uttrycka sig. I medvetna handlingar innebär det att kunna påverka så att en situation kan förändras. ”Inflytande innebär att det man säger eller gör beaktas och blir en del av det gemensamma” (von Wright 2009, s 41).

Rebecca Stern (2006) anser i avhandlingen att inflytande är en metod för att utöva makt då de medverkande i fattandet av beslutet har kunnat påverka det beslut som tagits. Dock skriver Stern vidare om att denna makt är problematisk i vuxen- och barnrelationer då det kan uppfattas som att barnet är tillräckligt kapabelt till att delta i viktiga beslut och innehar rätten att utöva en viss makt. Detta utmanar enligt Stern den sociala ordningen där barnet är underordnad den vuxna. I Maria Rönnlunds (2011) avhandling kan vi läsa att ordet påverka används som synonym till inflytande och ger en innebörd av inflytande som att påverka från den underordnade ställning som elever har. Rönnlund konstaterar att inflytande kan användas enskilt eller tillsammans med andra elever, därmed kan inflytande också förändra för antingen enskilda eller grupper av elever. Inom inflytande finns det direkt och indirekt inflytande där direkt inflytande är när eleven pratar direkt till läraren och med ett indirekt inflytande låter eleven skicka ett ombud till läraren. Rönnlund nämner att ytterligare former av inflytande är formellt (organiserade former, exempelvis klass- och elevråd) och informellt (som sker på ej organiserade tillfällen).

I Danells (2006) studie diskuterade lärare fram att med elevinflytande följer också ansvar och att få bestämma. Ansvar ansågs som ett delmål inom elevinflytande gällande målformuleringarna och sågs enligt lärarna vara betydelsefullt för elevens utveckling. Begreppet bestämma inom elevinflytande ersatte begreppet ansvar när det kom till det praktiska arbetet när lärarna uppmärksammade eleverna. Andra synonymer som lärarna i Danells studie kom fram till var uttrycket förslag som i bemärkelsen att eleverna uppmuntras att ge egna förslag till lärarna om undervisningens planering. Dock var det inte alla lärare i

studien som uppmärksammade eleverna om möjligheten att lämna förslag utan uppmärksammade bara elevernas spontana förslag på förändringar. Efter lång diskussion anser lärarna att ordet påverka stämmer bäst överens med innebörden av elevinflytande men använder också ordet bestämma som synonym till elevinflytande, då de tror att eleverna förstår begreppet att bestämma mer än påverka.

Enligt von Wright (2009) så kopplas oftast inflytande samman med demokratiska beslut. I en senare text skriver von Wright (2011) att det är i dessa beslut som eleverna får uttrycka sina åsikter och införa nya infallsvinklar och att dessa åsikter och infallsvinklar har en betydelse för vilket resultat beslutet får. von Wright (2009) skriver dock att alla elever inte alltid får sin vilja igenom, men att inflytande ger eleverna en möjlighet att vara med och ge förslag på ändringar i hopp om att kunna påverka i en situation. Rönnlund (2011) förklarar att delta i samtal och beslutsprocesser där elever framför sina ståndpunkter och lyssnar på de andra eleverna för att tillsammans försöka komma fram till gemensamma lösningar eller beslut, kan utveckla deras eget tänkande och insikt för de andra elevernas förståelse.

von Wright (2009 & 2011) menar att inflytande ger eleverna utrymme där de kan forma sina tankar och åsikter, vilka ska tas på allvar. Även om inte alltid eleven kan påverka det de vill så bör de ändå få en bekräftelse av läraren, i form av olika uttryck eller gester. Det är lärarens respons på elevens försök till att inverka som ger eleven möjligheter till inflytande (von Wright 2009). Rönnlund (2011) skriver att påverka och bruka inflytande finns som ett fostrande uppdrag i skolan som ska utvecklas bland eleverna. När skolan låter eleverna utveckla sin förmåga att tillämpa inflytande ökar deras intresse att påverka i samhället. Elvstrand (2009) skriver utifrån Skolkommittén om tre skäl till varför elever ska ha möjligheten till inflytande i skolan, för det första är det en mänsklig rättighet, för det andra ska skolan fostra elever till demokratiska medborgare och till sist så är det en förutsättning för lärande. Stern (2006) förklarar varför barn ska ha inflytande med att barns rätt att få delta i beslutsfattande sammanhang gynnar barnen i utvecklingen mot en självständighet och ansvarskänsla. Nästa avsnitt berör vad inflytande innebär för elever och lärare i skolans verksamhet.

3.4 Elevers inflytande i skolan

Danells (2006) studie visar att lärarna anser att elevernas ofullständiga erfarenheter och den begränsade värld de lever i formar ramarna för hur de förstår och använder de möjligheter de

har att bruka inflytande. Lärarna tycker att det är viktigt att det är läraren som tar ansvar och inte låter eleverna ta beslut som kan komma att leda till negativa följder och att läraren därför bör dra gränser anpassade till elevens förutsättningar. Lärarna i Danells studie uppfattar att några elever tror sig kunna bestämma hur de vill, andra elever är nöjda med situationen medan vissa elever känner att det är helt okej att bestämmandet lämnas över till deras lärare och det resulterar i att de slipper. Stern (2009) lyfter fram olika svårigheter med barns deltagande i beslutsfattande, bland annat argumenteras det för att barn är personer i utveckling och saknar den kompetens och erfarenhet som krävs för att det beslut som tas ska vara givande. Eftersom barnen inte kan se de långtgående konsekvenserna av beslutet gör detta det meningslöst att inkludera dem i förloppet. Ett andra argument som Stern tar upp är att barnen måste lära sig ta eget ansvar innan de får rätten att fatta beslut. Michael Tholander (2005) skriver även i sin artikel att elever visar att de inte har de färdigheterna som krävs för att bruka inflytande men att de gärna vill ha inflytande i verksamheten. Däremot kan vi läsa i Elvstrands (2009) avhandling där det skrivs att elever besitter en god kunskap om att vara elev och därför bör lärare göra elever involverade i frågor och be om deras åsikt när det gäller att arbeta med att förbättra saker i skolan. Detta kan vi även läsa om i Danells (2003) studie där lärarna har gett elever en möjlighet att påverka planeringen av undervisningen, då lärarna har snappat upp elevers förslag till förändringar av undervisningens utformning. Danell förklarar att eleverna även ges möjligheter att kunna påverka i klass- eller elevråd men efter studien visades det på att i dessa råd tog eleverna endast upp saker som berörde uppehållsrummet, klassfest, bråk under rasten eller snöbollskastning.

I Danells (2003) studie kan läsas om lärare som gett exempel på olika sätt elever kan få inflytande i skolan. Lärarna berättar att elevers inflytande rör genomgångar som läraren gör under lektioner, genom temaarbeten då eleverna får möjlighet att välja område, i ”forskning” där eleverna väljer ett område de ska forska om och i projektarbete då eleverna ska fördjupa sig inom sitt valda ämne. Av en senare studie som Danell (2006) utfört framkommer att lärare anser att begreppen objekt, områden och företeelser var något som var sammankopplat med elevinflytande. Planeringsboken och boken om mig var förslag på objekt, tillfällen då eleverna fick komma med förslag på vad de ville jobba med på lektionerna var exempel inom företeelser och elevers chanser till inflytande skedde också på lektionerna i olika områden/ämnen, men också utanför lektionerna på exempelvis klassråden. Nordevall (2011) skriver att klassråden är oftast skildrade där inflytande, samverkan, och utbyte av information sker mellan elever och skolan. I Barnombudsmannen (2006) kan vi läsa om barn som säger att

de har fått lämna idéer och förslag på saker som berör utemiljön i form av raster och innemiljön såsom maten, ordningsregler, duschdraperier och liknande.

Dock var det enligt lärarna i Danells studie (2006) mer begränsat att ha ett inflytande på lektionerna och där vissa elever inte ens gavs den möjligheten, än i klassråden och på roliga timmen. Christer Wede (2012) förklarar att det i en elevundersökning berättades att högstadieeleverna inte hade det inflytande i skolan som det står att de ska ha i läroplanens kriterier. Eleverna förklarade att de var mer åskådare än deltagare och medverkare gällande planering, genomförande och utvärdering. De berättade också att deras inflytande över arbetsformer fanns, men bara till en viss del, och mycket mer än så hade de inte något inflytande över. Detta ter sig då problematiskt då Eva Forsberg (2000) skriver att skolan är ansvarig för uppgiften att barn ska utveckla sitt inflytande. Detta skriver även Åsa Söderström (2004) som även menar att läraren inte får ta ett för stort ansvar då det går emot tanken att fostra fria och självständiga elever. Då kan vi läsa om ett pedagogiskt arbetssätt som Bostedt och Eriksson (2012) skriver om där det arbetssättet ska hjälpa till att stödja arbetet med elevinflytande. Arbetssättet går ut på att eleven är aktiv i sitt lärande och att i ett sammanhang ska eleven veta vad den förväntas utveckla. Lärarna ska också i det pedagogiska arbetssättet dra nytta av samtalet där eleverna ska tillämpa inflytande, och att eleverna själva ska bestämma vilka frågor gällande verksamheten de ska ägna sig åt. Det är även viktigt att ge eleven rikligt med variation så att alla elever möts (Bostedt & Eriksson 2012).

Bostedt och Eriksson (2012) skriver fortsättningsvis att detta arbete med elevinflytande dock inte räcker. De menar att läraren bör vara medveten gällande mötet med de krav som finns angående elevinflytande. Det är viktigt att läraren har ett aktivt ledarskap där strategier och tekniker som kan användas i undervisningen diskuteras med eleverna. Detta bekräftar även Wede (2012) då han förklarar att om det bara är lärarna som planerar undervisningens genomförande och utvärdering utan eleverna, ger läraren inga möjligheter för eleverna att ha ett inflytande. Vidare skriver han att eleverna ska vara inblandade i de didaktiska frågorna vad, hur och varför. Det vill säga frågorna "[...] vad som ska göras, hur det ska göras och varför det blev som det blev" (Wede 2012, s 261).

3.5 Sammanfattning

Nedan följer en kort sammanfattning av de olika innebörderna av begreppen.

Att delaktighet kan innebära flera saker kan vi ovan läsa, dels är det att vara delaktig i en aktivitet dels att vara delaktig i beslut. Det kan även kopplas ihop med delaktighet och handling, men även att tillhöra och få sin närvaro erkänd av sina klasskamrater.

För att hitta samspelet i klassrummet där delaktighet kan ske bör eleverna känna sig trygga så att de vågar samspela med klasskamrater och lärare. Om eleverna inte känner sig trygga kan det leda till minskad delaktighet, som även kan leda till en negativ självbild. Men för att eleverna då ska kunna vara delaktiga bör lärare ge dem ansvar så de känner delaktigheten, vilket kan gynna deras utveckling och lärande. Därför tycks det av vår genomgång av tidigare forskning att arbetet i klassrummet ska ske på ett demokratiskt sätt där det finns möjligheter för eleverna att arbeta varierat, pröva nya arbetsformer och få vara med i olika beslutsfattande.

En innebörd av begreppet inflytande ges överlag genom synonymen påverka, då eleverna i skolan har en chans till att påverka genom att uttrycka sina åsikter och synpunkter i olika situationer exempelvis klass- och elevråd eller mindre organiserade situationer. I genomgången av tidigare forskning kan det utläsas att läraren bör ta det stora ansvaret för att låta elever vara med i beslutsfattande men även att eleverna borde ha en stor del i beslutsfattandet med sin kunskap om att vara elever. Därför bör läraren arbeta på ett sätt som låter eleverna vara aktiva i sitt lärande och få veta vad som förväntas av dem. Beslut där eleverna får uttrycka sina åsikter och synpunkter, kan få eleverna att utveckla sitt tänkande och insikten för andra elevers förståelse men även gynnar även dessa barn i utvecklingen mot självständighet och ansvarskänsla. Vi har i detta kapitel presenterat vår tidigare forskning med fokus på elevers delaktighet och inflytande. I nästa kapitel skriver vi om vårt val av metod och tillvägagångssätt i studien.

4. Metod och tillvägagångssätt

Under detta kapitel förklaras val av metod och tillvägagångssätt inför, under och efter intervjuerna. Även tillvägagångssätt kring urval och etiska aspekter förklaras i detta kapitel.

Ulla Sjöström (1994) förklarar hermeneutik som att ett budskap söks. Budskapet kan vara en människas yttrande eller handling, att ett föremål för med sig ett budskap om något. Eftersom denna studies avsikt är att ta reda på elevernas och lärarnas egen förståelse och erfarenheter om delaktighet och inflytande i skolan finns dessa likheter inom hermeneutiken där forskare tolkar, förstår och förmedlar (Westlund 2009). Detta leder till att denna studie har inspirerats av hermeneutiken då med hjälp av intervjuerna försöka förstå elevers och lärares förståelse och upplevelser av delaktighet och inflytande för att sedan tolka deras utsagor så att dessa utsagor till sist kan redogöras för i uppsatsen. Att studera inflytande som fenomen i skolan är något som Ingrid Westlund (2009) tar upp som exempel inom hermeneutiken.

Sjöström (1994) skriver att hermeneutiken som vetenskaplig metod inom pedagogiken kännetecknas av studieobjektet, betydelsen av frågorna som ställs och typen av kunskapen som söks. Sjöström förklarar att studieobjektet är handlingar hos särskilda personer och händelser som ses i sin kontext, dessa handlingar och händelser ses i vår studie vara hur respondenterna förklarar deras upplevelser och förståelse om begreppen delaktighet och inflytande. Frågorna som ställs handlar om intentioner och innebörder (Sjöström 1994), vilket är i likhet med intervjuguiden i vår studie då den inriktar sig på respondenternas egna förståelse om innebörden av begreppen och erfarenheter av delaktighet och inflytande. Kunskapen som söks är hur dessa intentioner och innebörder, de särskilda personerna och händelserna som ses i sin kontext av tid, rum och mening kan förstås (Sjöström 1994). Ändamålet med studien är att framföra förståelsen av hur respondenternas erfarenheter och förståelse av begreppen är kopplade till skolan med hjälp av översikten av tidigare forskning.

4.1 Intervju som metod

Med vårt syfte att ta reda på vad elever och lärare uppfattar och har för erfarenheter om delaktighet och inflytande valdes en kvalitativ metod, intervju. Kvalitativ metod väljs när forskaren vill beskriva med ord vad de undersökta personerna har uttryckt (Fejes & Thornberg 2009).

Martyn Denscombe (2009) hävdar att den lämpligaste metoden för att ta reda på människors åsikter, känslor, förståelse och erfarenheter är intervju. Användandet av intervjuer gör att

forskaren kan få ett mer utvecklat svar än om den studerade personen skulle svara med några enstaka ord i till exempel en enkät. Denscombe skriver vidare att det dock krävs att den intervjuade är villig att ge den information som forskaren söker, det är då viktigt att forskaren använder nyckelpersoner på fältet som innehar den efterfrågade informationen.

En halvstrukturerad intervju utgår från teman, det är inte ett vardagligt samtal men inte heller ett slutet frågeformulär eftersom intervjuguiden innehåller förslag till frågor. Intervjuaren ska vara flexibel gällande ordningsföljden på frågorna. Det innan beskrivna är något som kallas både halvstrukturerad intervju enligt Steinar Kvale och Svend Brinkmann (2009) och semistrukturerad intervju av Denscombe (2009). Eftersom de båda uttrycken för samma slags intervju benämns på olika sätt väljs bara att använda det ena uttrycket, halvstrukturerad intervju, detta för att inte förvirra läsaren som skulle kunna ske om vi hade använt oss utav båda benämningarna.

I vår studie används en halvstrukturerad forskningsintervju med ett öppet frågeformulär och förslag på frågor så att respondenterna skulle känna att de kunde prata fritt och spinna vidare på svaret på frågan. Det är som enligt Kvale och Brinkmann (2009) skriver att det är i interaktionen mellan intervjuaren och respondenten som kunskapen bildas.

En intervjuguide är ett manus som innehåller teman, frågor och följdfrågor (Kvale & Brinkmann 2009). Eftersom det används en halvstrukturerad intervju i denna studie innehåller intervjuguiden (bilaga 1 & 2) förslag på frågor och följdfrågor utefter teman precis som Kvale och Brinkmann skriver hur en intervjuguide i en halvstrukturerad intervju ser ut. Teman i intervjuguiden var följande: personliga frågor, delaktighet, delaktighet i undervisningen, inflytande, inflytande i undervisningen, klassråd och avslutande frågor. Under personliga frågor ställdes frågor som var riktat mot respondenten för att få en mjukstart på intervjuerna och bilda en kontakt med respondenten. På delaktighet och inflytande ställdes frågor som handlade om innebörden av begreppen för att under delaktighet i undervisningen och inflytande i undervisningen ställa frågor som rörde begreppen i undervisningen och i klassrummet. Temat klassråd rörde frågor om klassråd som sågs som ett tillfälle där elever har stor chans till att påverka saker i skolan. För att runda av intervjun valdes avslutande frågor som ett sista tema.

Eftersom intervjun gjordes halvstrukturerad var det viktigt att guiden inte behövde följas till punkt och pricka då Kvale och Brinkmann (2009) skriver att i den halvstrukturerade intervjun används intervjuguiden där det finns en översikt på ämnen och förslag till frågor och

följdfrågor som kan ställas. Det som dock var viktigt att följa var att dela upp frågorna om delaktighet och inflytande för att se om det fanns någon skillnad i eleverna och lärarnas förståelse av begreppen. En annan viktig del i intervjuguiden är att det är olika intervjuguides till eleverna respektive till lärarna. Elevernas intervjuguide (bilaga 1) är riktad mot deras egen delaktighet och inflytande och frågorna är anpassade till yngre åldrar, något som Kvale och Brinkmann (2009) råder forskaren att göra. I intervjuguiden till lärarna (bilaga 2) ställdes frågor om deras elevers delaktighet och inflytande. Nästa avsnitt berör tankarna och arbetet med de etiska aspekterna i studien.

4.2 Etiska aspekter

Denscombe (2009) skriver att forskare ska vara etiska och att i insamlingen av data, arbetet med analysen och vid publiceringen av studien bör forskaren respektera de medverkandes rättigheter och värdighet. Forskaren ska också arbeta ärligt och respektera de medverkandes integritet och se till att de medverkande i studien inte tar någon skada av att ha medverkat.

I det första mötet med de medverkande gjorde vi som Denscombe (2009) skriver att forskare ska göra i detta möte. Det är att presentera sig, be om deras samtycke att få intervjua dem samt att förklara vad som skulle hända under intervjun. Det förklarades även för de medverkande vad som var syftet med intervjun och att det var helt frivilligt för dem att delta och att de har rätt att dra sig ur när som helst, vilket Kvale och Brinkmann (2009) kallar för informerat samtycke. Något som även förklarades för eleverna och lärarna var att deras identitet kommer behandlas konfidentiellt i studien, detta menas enligt Kvale och Brinkmann med att det som skulle identifiera personerna i studien förblir privata. Precis som Vetenskapsrådet (2011) skriver ska respondenternas identiteter skyddas och detta görs genom att det används koder istället för att skriva ut deras riktiga namn i uppsatsen. Detta görs för att inte kunna spåra vilken person som har sagt vad. För att förstärka konfidentialiteten väljs som Staffan Larsson (2005) skriver att forskaren inte bör göra och det var att inte nämna skolan vid dess riktiga namn.

Till sist nämndes också för medverkarna att ljudinspelningen och transkriberingen av intervjun kommer att förstöras så fort uppsatsen blir godkänd. Detta för att ytterligare skydda deras identiteter då respondenterna inte längre ska kunna spåras via ljudinspelningarna och transkripterna när det förstörts (Vetenskapsrådet 2011). Nästa avsnitt tar upp tillvägagångssättet med att välja ut det medverkande och skolan de går/jobbar på.

4.3 Urval

För att få svar på frågeställningarna har det genomförts halvstrukturerade intervjuer med tio elever i årskurs nio och två av deras lärare på en grundskola i Mellansverige. Grundskolan valdes då en av oss tidigare har utfört sin VFU där och fortfarande har bra kontakt med personalen. Skolan besöktes personligen för att få tag i lärare och elever, detta för att få svar på en gång om de vill medverka eller inte, vilket kanske inte hade hänt om mejlkontakt hade använts. Det var viktigt att lärarna är lärare till eleverna då resultaten av utsagorna skulle jämföras för att se om de fanns några likheter och skillnader i deras erfarenheter och förståelse av delaktighet och inflytande. Det fanns ingen betydelse för vilket kön eleverna eller lärarna hade, därför är de medverkande en könsblandad grupp.

I efterfrågan av elever och lärare att intervjuas besöktes skolan och samtal med lärare skedde personligen, i detta samtal berättades vilka vi var och förklarade syftet med intervjun och vad den och uppsatsen skulle handla om. Efter att ha fått tag på lärare efterfrågades det om dem visste några elever som kunde tänkas svara utförligt på våra frågor för att därefter fråga om elevernas tillåtelse att intervjuas dem. Detta sätt att hitta medverkare till studien skedde smidigt, medverkarna som hittades verkade vilja besvara våra frågor och var inte några som kände sig tvingade till det. Med tanke på att urvalet av lärarna och eleverna skedde medvetet har vi enligt Denscombe (2009) gjort ett icke-sannolikhetsurval, i detta urval väljer forskare människor som kan bidra till studien. I nästa delkapitel förklaras det hur vi gick genomförde intervjuerna.

4.4 Intervjuförfarande

I materialinsamlingen inom hermeneutik gäller det att materialet är rikt och att forskaren får så god kunskap som möjligt om det fenomen som studeras (Sjöström 1994). Detta gjordes i denna studie med hjälp av att intervjuas flera elever för att få ett så rikt material som möjligt av erfarenheter och förståelse om begreppen

Innan intervjuerna i studien ägde rum utfördes det pilotintervjuer med en elev och en lärare. Detta gjordes dels för oss själva, för att få prova på hur det kändes att intervjuas och få lite kunskap om vad vi skulle tänka på till de ”riktiga” intervjuerna. Att utföra pilotintervjuer gjordes dels också för att pröva om vår intervjuguide var bra och om våra frågor blev besvarade så att vi kunde få svar på våra frågeställningar. Precis som Denscombe (2009) skriver bör forskaren öva på intervjuer då det inte är lätt att vara uppmärksam och komma ihåg allt som ska genomföras i en intervju. Det som förändrades efter pilotintervjuerna var att

ställa fler frågor och följdfrågor så att så utförliga svar som möjligt gavs. Ordningen på frågorna ändrades lite och vissa frågor fick ändras så att de blev ställda så korrekt som möjligt.

Under intervjun användes en mp3-spelare som spelade in allt som sades. Kvale och Brinkmann (2009) konstaterar att ljudinspelningar ger intervjuaren möjlighet att fokusera på ämnet än om intervjuaren hade valt att försöka komma ihåg intervjun med bara minnet. De skriver också att ljudinspelningen fångar hur respondenten säger saker, alltså hur den betonar vissa ord och pausar vilket kan behöva användas i analysen.

Intervjuerna gjordes tillsammans, men under intervjun var det bara en av oss som hade den huvudsakliga uppgiften att ställa intervjufrågorna och den andra av oss agerade observatör. Observatören ställde följdfrågor utifall intervjuaren kanske hade missat det. Detta gjordes både i intervjuerna med eleverna och med lärarna. Våra positioner i intervjun förklarades även för respondenterna så att de förstod varför den ena av oss inte ställde några frågor alls. Valet av detta grundar sig på att båda kände oss oerfarna av att intervju och skulle därmed få stöd av den andra personen utifall att det skulle behövas någon slags hjälp. I våra pilotintervjuer frågade vi respondenterna hur de kändes att det var två intervjuare i rummet men bara en av oss som ställde frågorna. Varken läraren eller eleven i pilotintervjuerna såg det som något negativt och därför valdes det att fortsätta med det konceptet.

Innan en av oss ställde frågorna i själva intervjun informerades respondenten ytterligare en gång om intervjun, då berättade vi vilka vi var samt talade även om för deltagarna avsikten med intervjun och vad den fyllde för syfte till uppsatsen. Andra punkter som även togs upp var att deras och skolans namn inte kommer nämnas i uppsatsen och att när uppsatsen blir godkänd kommer ljudinspelningen av intervjun förstöras samt våra transskript av intervjuerna. Det var även viktigt för oss att berätta för respondenten att intervjun var helt frivillig och att hon/han när som helst kunde avbryta intervjun.

Eftersom intervjun är en halvstrukturerad intervju där det inte är så viktigt med ordningsföljden på frågorna (Kvale & Brinkmann 2009) såg inte alla intervjuer ut på samma sätt. Om en elev eller lärare i svaret på sin fråga gled in lite på en fråga som skulle komma senare i intervjun var vi flexibla och fortsatte in på det spåret som respondenten ledde oss. I nästa delkapitel förklarar vi hur vi gått tillväga med transkriberingen och analysarbetet.

4.5 Transkribering och analys

Att transkribera menas enligt Kvale och Brinkmann (2009) att omvandla muntligt språk till skriftligt språk. Dock finner dem några svårigheter med detta då en intervju är en levande interaktion och för deltagarna i samtalet finns tidsförloppet, tonfallen och kroppsuttrycken med, men som går förlorat i utskriften.

Transkriberingen av intervjuerna skedde var för sig och detta grundar sig i att vi redan hade genomfört intervjuerna tillsammans, och därmed redan hört alla intervjuer. Innan denna uppsats hade ingen av oss transkriberat förut och anade därför att det skulle ta lite tid så därför valdes det att dela upp intervjuerna så att inte transkriberingen skulle ta allt för lång tid av våra veckor att skriva uppsatsen. Precis som Kvale och Brinkmann (2009) skriver är det viktigt att om intervjuerna delas upp bland flera forskare bör det bestämmas innan hur transkriberingen ska gå till så att forskarna arbetar på samma sätt. Därför låg fokus på i transkriberingen att skriva ut allt som personerna sa, ange om de pausade och skrev varför det skedde en paus och även om de la någon speciell betoning på ordet. Om de blev avbrutna av olika anledningar till exempel att någon klev in i rummet eller att det var stökigt utanför rummet skrevs även det med. Frågorna och svaren skrevs ut en efter en precis så som intervjun gick till för att lättare se vad som sades när inför analysarbetet.

Sjöström (1994) skriver om hur analysen och tolkningen av sitt material inom hermeneutiken ser ut. Forskaren ser till helheten och delarna, så kallad hermeneutiska cirkeln. I vårt fall betyder det att i analysen och tolkningen av intervjuerna har transkripten lästs först i sin helhet för att sedan valt ut delar utifrån teman och kategorier. Dessa teman och kategorier formar i sin tur en helhet.

Denscombe (2009) skriver om hur forskare ska gå tillväga i analysprocessen och beskriver fem olika steg som kan följas, dock behöver det inte ske i följande ordning (då forskare tenderar att hoppa fram och tillbaka mellan stegen): förberedelse av data, förtrogenhet med data, tolkning av data, verifiering av data och presentation av data. I förberedelsen av datan anser Denscombe att forskaren bör säkerhetskopiera materialet, se till att allt material sammanställs i samma format, materialet ska ställas upp så att kommentarer kan skrivas vid sidan av, koda materialet i referenssyfte. Detta var något som även vi förhöll oss till. När förberedelsen är klar bör forskaren göra sig förtrogen med datan genom att läsa, i vårt fall utskrifterna av intervjuerna, om och om igen för att vara påläst för att sedan göra en tolkning av data. Tolkingen av vår data gjordes som Denscombe skriver att forskaren först gör och

det är kodar datan, detta gjordes med alla namnen på de medverkande. I utskriften av intervjuerna användes koder för respektive lärare och elev, det för att skydda deras identitet (Larsson 2005). Lärarna heter L1 och L2 och eleverna benämndes E1, E2, E3, E4, E5, E6, E7, E8, E9 och E10. Sedan kategoriserades koderna, där våra kategorier är förståelse och erfarenheter. Om materialet kategoriseras får det en struktur (Fejes & Thornberg 2009) och det kan underlätta jämförelsen av stora mängder utskrifter (Kvale & Brinkmann 2009). I fortsättningen av tolkningen skriver Denscombe (2009) att det urskiljs teman och mönster i samband med koderna och kategorierna, i vårt fall var temana på intervjuerna gemensamt för eleverna och lärarna ansvar och påverka medan arbetsmiljö var ett tema i elevernas resultat och vara med är ett tema i lärarnas resultat. Till sist formar forskaren sambandet mellan koderna, kategorierna och de mönster som hittats. Detta gjordes genom att vi under eleverna respektive lärarna skrev ut deras förståelse och erfarenheter. Under rubriken erfarenheter placerades våra teman. Uppdelningen av upp förståelse och erfarenheter gjordes då det är två olika frågeställningar i vår studie. Gällande verifiering av data görs det för att göra studien trovärdig och är något som skrivs om i nästa delkapitel. Presentationen av data skedde sedan i våra teman som identifierades genom att jämföra respondenternas uttalanden. Analysen förstärktes av citat från eleverna och lärarna. Nästa avsnitt innehåller hur vi förhåller oss till verifiering av data.

4.6 Verifiering av data

Inom hermeneutiken är resultatredovisningen viktig då det bara ska dras slutsatser utifrån det material som finns redovisat och att slutsatserna redovisas på ett tillförlitligt sätt (Sjöström 1994). I vår studie har det enbart använts tidigare forskning och det redovisade resultatet av intervjuerna i resultatdiskussionen. Denscombe (2009) poängterar att det är väldigt viktigt att kunna verifiera sin forskning, för att visa på att resultaten i studien inte är påhittade. Utan en verifiering kan studien uppfattas som icke trovärdig, därför bör resultaten grunda sig på tillvägagångssätt och metoder som passar till forskningen. Kraven på att forskningen ska uppfattas som trovärdig har Denscombe delat in i fyra kategorier, validitet, tillförlitlighet, generaliserbarhet och objektivitet. Larsson (2005) och Denscombe (2009) skriver att validitet innefattar för att det ska finnas en så noggrann och preciserad data som möjligt bör forskaren fråga sig om datan är den rätta metoden ställt mot ämnet. I vårt fall innebär det att ta reda på elevernas och lärarnas förståelse om delaktighet och inflytande och valde då intervju som den lämpligaste metoden för att få fram ett så trovärdigt och utförligt svar som möjligt. Den andra kategorin tillförlitlighet förklarar Denscombe på så sätt att forskaren ska vara neutral till

forskningen, att andra forskare ska kunna se att de metoder som forskaren valt är ansedda metoder för forskningen. Därför gäller det att det finns tydliga förklaringar till forskarens val av exempelvis metoder och analys. Generaliserbarhet skriver Denscombe är när resultatet av forskningen inte är något unikt utan något som kan förekomma på allmän eller universell nivå. Kvale och Brinkmann (2009) skriver att forskare i intervjustudier bör ställa sig frågan om resultaten är generaliserbara, alltså i vårt fall om resultaten även kan förekomma hos andra personer och situationer. Denna uppsats är däremot inte ämnad för att generalisera våra resultat, då detta bara är en c-uppsats och inte har en avgörande roll i forskningen om delaktighet och inflytande. Objektivitet menas enligt Denscombe med att forskaren ska vara neutral och inte ha påverkat resultatet. Detta ser både Denscombe och vi som en svårighet då det är i stort sett omöjligt att inte ha någon påverkan på forskningen med tanke på att forskaren tolkar och använder det på sitt sätt.

I detta kapitel har vi förklarat med hjälp av litteratur vår intervju som metod och tillvägagångssätt i vår studie. I nästa kapitel presenteras våra analyser av empirin från intervjuerna med eleverna och deras lärare.

5. Resultat

I detta kapitel kommer att vi presentera resultatet från våra analyser av empirin från intervjuer med eleverna och deras två lärare. Respondenternas svar har vi valt att ställa mot våra frågeställningar där vi efterfrågar elevernas och deras lärares förståelse och erfarenheter av elevers delaktighet och inflytande i skolan. Resultatet av elevernas erfarenheter av delaktighet och inflytande är indelat i tre teman, arbetsområde, ansvar, och påverka. Genom analysen av lärarnas erfarenheter av deras elevers delaktighet och inflytande identifierades tre teman, dessa är: vara med, påverka och ansvar. Som en avrundning av kapitlet avslutas det med en sammanfattning av elevernas och lärarnas resultat från intervjustudien.

5.1 Variationer i elevers förståelse av delaktighet och inflytande

Att vara delaktig kan för eleverna betyda att kunna räcka upp handen för att fråga och svara, att kunna vara med och delta i undervisning, visa intresse, ha arbetsro och att vara med och bestämma saker. Detta var centralt i intervjuerna och det kan visas nedan med citat från intervjuerna.

Att man räcker upp handen och ja är delaktig när det är öppet för klassen (E3).

Att alla får vara med och delta. Alla får svara på frågor (E10).

Att alla får vara med och delta som citatet ovan visar kan kopplas till demokrati. Eftersom delaktighet förstås enligt eleverna med att kunna säga och lyssna på andra, att tänka på de andra och inte störa dem, att alla har rätt att tala om det som de vill.

En annan innebörd på delaktighet var denna:

När man är med i klassrummet, att vara med och bestämma kanske (E9).

Den innebörd av delaktighet från citatet ovan av E9 kan kopplas till vad elever säger är inflytande. En elevs uppfattning av begreppet är att det innebär att ha en roligare undervisning där de kan påverka. Medan för andra elever betyder inflytande att allt flyter eller funkar i klassrummet, att eleven ska anpassa sig till det som händer just då i klassrummet och att försöka förstå andra människor. Dock innebär det för en annan elev att ha möjlighet att påverka och att säga till om eleven inte är nöjd. Två elever sa att inflytande för dem var att kunna diskutera och säga vad man tycker och en annan elev sa det betyder att eleven ska kunna fråga. Variationen mellan innebörderna fortsätter då en elev sa att begreppet inflytande

betyder att kunna hjälpa lärare hålla tyst på de andra eleverna, när läraren inte kan göra det själv och att det kunde innebära:

Alltså det är väl när man påverkar andra eleverna. Det kan vara ett positivt och negativt sätt, det kan vara att man är den första som svarar på en fråga och sen blir en diskussion utav det men de kan också vara att man är den som börjar störa och så sätts det i gång, prat under lektionen. De, alltså inflytande, det finns både negativt och positivt (E6).

Det är alltså viktigt med inflytande enligt eleverna då arbetet i klassrummet blir mer demokratiskt där diskussioner äger rum och hänsyn till de andra eleverna finns.

Sammanfattat ovan från elevernas perspektiv av delaktighet innebär det att kunna delta, vara med och svara på lärarens fråga, kunna vara tyst och visa intresse för ämnet. Medan elevens perspektiv för begreppet inflytande i klassrummet betyder att kunna fråga i klassrummet, påverka andra elever och ta hänsyn till dem.

Ovan kan vi läsa om att båda begreppen inte är lätta att beskriva och att när eleverna skulle förklara skillnaderna mellan begreppen var det för vissa elever samma sak:

Nej faktiskt inte (E1).

Nej inte vad jag kommer på, det är väl ungefär samma sak (E3).

Som citaten ovan pekar på kan några elever själva inte se någon direkt skillnad mellan begreppen delaktighet och inflytande men kunde inte heller riktigt förklara varför. Likheten i de båda begreppen fanns däremot hela tiden, för då eleverna deltog blev det automatiskt så att de fick ett inflytande genom deltagande. Det fanns däremot några elever som förklarade skillnaden mellan delaktighet och inflytande. Dock skiljde det sig åt vad de såg för skillnad mellan begreppen:

Delaktighet är att man tar del av det som man gör, inflytande är när man kan påverka det som man gör (E5).

Delaktighet är när man deltar. Inflytande är när man får andra att delta, om vi sitter fem vid ett bord och det är en person som räcker upp handen då deltar ju han. Men om han får dem andra att delta genom att ställa frågor till dem, då har han ju inflytande på dem så att dem också deltar (E6).

Delaktighet är när man verkligen är delaktig i ett arbete, inflytande det är när man är med (E7).

I citaten ovan kan vi läsa om att det finns skillnader i hur eleverna har uppfattat skillnaderna mellan begreppen. Skillnaderna mellan begreppen är att med inflytande kan de påverka i klassrummet, även påverka andra elever och att de är med i klassrummet, vilket är en skillnad mot delaktighet som de säger är att de kan delta och är delaktiga i ett arbete. I detta avsnitt har vi presenterat elevernas förståelse av begreppen och kommer i nästa avsnitt presentera deras erfarenheter av delaktighet och inflytande i skolans verksamhet.

5.2 Elevernas erfarenheter av delaktighet och inflytande

Bland elevernas upplevelser av delaktighet och inflytande i klassrummet fanns det olika erfarenheter, det kunde vara enligt eleverna när de är aktiva i klassrummet, när de kan påverka och bestämma i klassrummet eller på klassrådet. Det ska även finnas arbetsro och ett demokratiskt arbetssätt. Resultatet av elevernas erfarenheter och inflytande presenteras i avsnitten nedan i tre teman vilka är: arbetsmiljö, ansvar, påverka.

5.2.1 Arbetsmiljö

Alla elever ska vara delaktiga i klassrummet för att det blir en bättre miljö att arbeta i, tyckte några elever. De menar att deras delaktighet i klassrummet är viktig för att genom delaktigheten kan de lära sig bättre:

Äh, så det blir bättre miljö att jobba i, bättre arbetsro (E9).

Dock var det en elev som inte kände denna delaktighet hos sig själv men kunde ändå se det viktiga med det:

Själv är jag inte delaktig. Men ja det kan vara bra att höra vad de andra tänker, inte bara vad man själv tänker (E1).

Oavsett om eleverna var delaktiga eller inte kunde de se att det var en viktig del i klassrummet då de lärde sig bättre, kunde få en bättre arbetsro eller att få höra vad de andra tycker och tänker. Det framkom att andra elever kan störa arbetsron i klassrummet:

Kanske att de ska ta mer hänsyn till alla, att det finns fler än bara dem som bara skriker ut, kunna säga till dem som förstör (E3).

Dem måste vara tysta så jag får arbetsro så man kan vara delaktig och få nånting gjort (E8).

De som skriker kan vara lite tysta så dem som är tysta kan svara och så (E10).

Utifrån citaten ovan säger eleverna att andra elever stör arbetsron i klassrummet och från elevernas förståelse om delaktighet rådde det inga tvivel om att alla elever dessutom inte var

delaktiga under lektionerna. Samtliga elever berättade att det inte var alla i klassen som var delaktiga och att vissa bara satt tysta eller som en annan elev uttryckte sig:

En del sitter ointresserade med telefoner och så där, och läraren säger till dem så där. Dem förstör lektioner lite, men ändå, det ses tydligt vilka som är intresserade av lektioner och vilka som inte är (E5).

Enligt text och citat ovan kan vi läsa att det är tydligt att inte alla är delaktiga på lektionerna. En elev tyckte då att läraren kunde försöka fråga alla elever och inte bara dem som oftare pratade i klassrummet.

Eleverna säger att viktigt att man ska ha inflytande för att de ska kunna påverka i klassen, eftersom det är deras arbetsmiljö det handlar om. Med inflytande blir allt mer demokratiskt om de får sin åsikt uttryckt, och det kan startas en debatt som leder till mer diskussion och man tar hänsyn till andra. En elev förklarade det så här:

Vi måste kunna se vilket sätt vi lär oss bäst på, alla lärare har olika sätt att lära ut, vissa sätt kanske inte är så bra (E1).

Citatet visar att eleven har intresse för att lära sig, men att lärarna lär ut på olika sätt och då är det viktigt att eleverna vet vilket sätt de lär sig bäst på.

5.2.2 Ansvar

Förutom att eleverna själva skulle ta initiativet till att vara delaktiga på lektionerna nämnde några elever även att läraren kunde ge dem chanser till delaktighet i klassrummet. Lärarna kunde ställa frågor direkt till eleverna, eller ge dem chanser att räcka upp handen i helklass:

På SO-lektionen brukar läraren ofta hålla föredrag, skriva på tavlan, gå igenom när läraren ska börja med nåt nytt, så frågar läraren om det är nån som vet nåt om det. Till exempel håller vi på med lag och rätt och hur Sverige styrs, då frågar läraren vad en demokrati är även fast läraren vet vad det är, för att vi ska bli delaktiga (E6).

Utifrån texten och citatet ovan kan vi se att både läraren ska ge eleverna chanserna till att vara delaktiga på lektionerna, men även att läraren ska fråga eleverna i klassrummet för att få dem delaktiga.

Ännu en elev hade denna erfarenhet:

Lyssna, förstå, tänka efter och försöka prata och sånt (E7).

Med citaten ovan och orden ”lyssna, förstå, tänka och prata” kan det beskrivas som att elever upplever delaktighet med när de får tillfällen av läraren och läraren frågar och de kan svara på frågor. När läraren tar initiativ blir det lättare säger en elev, vilken kan betyda att läraren ger chans för att kunna öppna en diskussion eller någon form av samtal där alla kan vara med i klassrummet.

När det kom till vems ansvar det var att eleverna skulle vara delaktiga rådde det delade meningar. En elev såg att det bara var lärarens ansvar att eleverna skulle vara delaktiga medan en annan elev tyckte att de var de andra elevernas ansvar då de måste vara tysta så att det blir bra arbetsro. Minoriteten av eleverna tyckte att det var deras eget ansvar att de ska vara delaktiga:

För att man lär sig då och de har man nytta av i framtiden och då är det bara en själv man kan lita på (E7).

Däremot tyckte majoriteten av eleverna att det var både lärarens och elevens ansvar, dels för att läraren var tvungna att kontrollera med eleverna om de förstår allt och fråga de som inte är delaktiga, dels är delaktighet också elevernas ansvar:

Det är mitt ansvar om jag ska vara delaktig eller inte, det är jag som bestämmer om jag ska svara på frågorna, det är ingen som tvingar mig. Det är lärarens lite också (E4).

Att det rådde delade meningar om ansvaret för delaktigheten kan läsas ovan i text och citat och detta kom även att gälla ansvaret för elevernas inflytande. När det gällde inflytande i klassrummet säger de flesta elever att det är lärarens ansvar medan minoriteten av eleverna säger att det är deras eget ansvar.

För att det är jag som bestämmer och det är jag som vill påverka eller inte, det är alltid så, det är ingen som kan bestämma över mig (E4).

En annan elev säger också att det är elevens ansvar.

Det är nog elever... Man måste vara tyst så man får arbetsro som sagt. Det är ju det (E8).

Medan en annan elev sa att:

Först måste jag vilja själv, sen läraren måste ställa om, bådes ansvar (E1).

Det fanns också elever som sa att det beror mycket på läraren, de menade att läraren måste ta initiativ och kunna erbjuda eleverna och anpassa lektionen så alla kan vara med, eller försöka att vara med.

5.2.3 Påverka

Att kunna påverka menar eleverna är när eleven kan delta, svara på frågor, själva göra mer och fråga mer men även göra sin röst hörd. Vissa säger att när de är delaktiga får de inflytande i klassrummet, det vill säga eleverna kan påverka när de kan delta. Men det är inte lätt att kunna påverka undervisningsämnet säger vissa elever.

Klassrådet sågs, förutom klassrummet, som en plats där eleverna kunde påverka, men dock kunde de inte styra över så mycket där, till exempel bara saker som om de kunde få nya bollar i baracken, en annan elev berättar att:

Vi kan inte bestämma, bara de små detaljerna, om en hylla är ful och vi vill ha bort den, ett litet mål eller lite mer gardiner. Så man känner sig lite mer som hemma (E10).

En annan elev sa detta:

Ja, alltså vi har ju planerat en utflykt, men den var aldrig av, så jag vet inte riktigt hur det var med det. Vi gav några olika förslag men sen försvann det liksom, för det tog så lång tid mellan första andra klassrådet (E6).

Av intervjuerna framkom att det är lättare att påverka i klassrådet än i klassrummet:

Då behöver lärarna också bara bry sig om en sak, i klassrummet måste dem ju hjälpa elever och visa på tavlan och respektive (E7).

Alltså det är lättare kanske för andra elever, men för mig själv spelar det ingen roll om det är i klassrummet eller klassråd (E9).

Gällande inflytande hade eleverna olika förståelse om inflytande, det kunde enligt dem innebära att de kunde fråga, att de kunde påverka de andra eleverna och även att de tog hänsyn till de andra eleverna. En elev beskrev begreppet inflytande i klassrummet så här:

Det är väl att ha möjlighet att påverka, ett sätt att lära sig... om man inte tycker att det funkar kan man säga till (E5).

Enligt vissa elever kunde det vara svårt att påverka i klassrummet då det fanns elever som var blyga och inte vill delta då de till exempel kände att de inte ville prata inför klassen, men för en elev var det lättare:

Alltså oftast känner jag att får påverka min egen inläring, genom att be om extra uppgifter eller andra uppgifter. Men även ibland att man påverkar genom att säga till lärare att man vill se på film istället för att ha en genomgång, så påverkar man ju läraren så. Ibland röstar vi om det och då blir det som vi vill och då har vi påverkat läraren (E6).

Om vi läser citaten ovan, kan vi där utläsa hur viktigt det kan vara att ha inflytande i klassrummet, elever menar att kunna påverka kan hjälpa på olika sätt exempelvis med småsaker i klassrådet eller att påverka läraren.

Upplevelsen av elevernas inflytande i klassrummet beskrevs på olika sätt, ibland uppstod inflytande när de kunde ställa frågor om förändring i klassrummet eller i undervisningen, men själva ämnet kunde de inte påverka så mycket.

Det är väl att ha möjlighet att påverka, ett sätt att lära sig... om man inte tycker att det funkar kan man säga till (E5).

Eleven i citatet säger att det är att ha möjlighet till inflytande, andra elever säger att det är att påverka arbetssätten i klassrummet, då de ibland kunde planera med läraren vad de skulle göra under lektionerna till exempel hur genomgångarna skulle gå till eller när ett prov skulle ske. De kunde även påverka ifall de ville arbeta tyst, planera några lektioner framåt eller:

Oftast kan vi påverka med ett nytt tema och ibland går det och ibland inte. För att de har bestämt redan innan, men ibland har dem inte och då ger vi förslag. Sen blir det så eller inte så, det är upp till dem (E8).

Från texten och citaten ovan kan vi läsa om att med inflytande menas med att eleverna får en möjlighet till att påverka men att detta inte alltid är så lätt då lärarna oftast har bestämt exempelvis nytt tema redan. Eleverna får komma med förslag på hur examinationen ska gå till eller när ett prov ska skrivas. Nu har vi presenterat elevernas förståelse och erfarenheter av delaktighet och inflytande i skolans verksamhet och kommer i nästa avsnitt att presentera lärarnas förståelse och erfarenheter av deras elevers delaktighet och inflytande.

5.3 Variationer i lärares förståelse av elevers delaktighet och inflytande

För lärarna var elevers delaktighet och inflytande någonting som inte var självklart. Med delaktighet menades enligt dem att elever får vara med och påverka eller bestämma hur saker kan gå till i skolan. En liknelse fanns i uppfattningen om inflytande, att eleverna kan få ett inflytande över hur saker ska ske i skolan. Men genom inflytande kunde eleverna även få

inflytande i mer organiserade former, så som klassråd och arbetslagsråd. Dessa råd utnyttjades däremot sällan då elevernas och lärarnas egna erfarenheter av dem var att dessa inte funkade som de ville och lärarna kände då att eleverna kunde få säga sina förslag på ändringar när de ville.

Jag tror dem kan för lite för att det ska funka, man skulle ha det mer som ett eget ämne i skolan, nu blir det att man tar från de andra ämnena och då har vi bara en timme på oss och då har vi i vårt arbetslag tyckt att det är viktigare att de jobbar med sin planering (L1).

De båda lärarna trodde nog även att de båda begreppen kunde vara otydliga för eleverna, dels innebörden av respektive begrepp och vad de betydde för dem men också skillnaderna mellan delaktighet och inflytande. Efter att vi nu har presenterat lärarnas förståelse om elevers delaktighet och inflytande kommer vi i nästa avsnitt fokusera på lärarnas erfarenheter av elevers delaktighet och inflytande.

5.4 Lärarnas erfarenheter av elevers delaktighet och inflytande

Nedan följer resultatet från intervjuerna med lärarna om deras erfarenheter av delaktighet och inflytande. Utifrån vår analys av empirin har vi identifierat tre teman: vara med, påverka och ansvar.

5.4.1 Vara med

De båda respondenterna ansåg att med elevers delaktighet och inflytande menas med att de får vara med. Att eleverna blir involverade i saker där de känner att de är med i exempelvis beslut som tas får de enligt en lärare möjlighet till att känna att de är med i gruppen. En känsla av att de är med i sammanhanget gör att det finns elever och lärare runtomkring eleverna som lyssnar till varandra.

Jag tror skolan kan va en väldigt viktig del i det här att man ändå känner att man hör hemma nästan. Att man har nånting att gå till, har nån som lyssnar på en och kan göra sig hörd och ja, lära sig saker och känna att man, ja, är nöjd med sig själv. Det är jätteviktigt (L1).

Detta som beskrivs ovan i citatet innebär för lärare att de måste arbeta så alla elever ska få känna detta sammanhang med de andra eleverna, vilket inte alltid är så lätt. En lärare ser svårigheten med att ge alla lika mycket utrymme men att försöka jobba med det i mindre grupper där eleverna får möjlighet att känna delaktighet genom att göra sig hörda och bli lyssnade till. Den andra läraren försöker arbeta så att alla får chans att komma till tals genom att låta elever som inte vågar detta kan få göra det vid sidan om, om det till exempel handlar om att rösta om saker i klassen. Detta kan också göras genom utvärderingar då ena läraren berättar att det är lättare för eleverna att känna att de kan vara med och få ett inflytande.

Att man utvärderar hur det arbetet har varit, för då kommer man åt dem här eleverna som inte säger så mycket i klassrumssituationen. Har man utvärderingsfrågor är det större chans att dem får komma till tals (L2).

Läraren anser att det är viktigt att eleverna kan få känna att de fått en chans att få vara med och fått sin åsikt uttryckt, och detta kan göras genom utvärderingar där de får säga sin åsikt antingen anonymt eller öppet.

Lärarna anser det är viktigt att eleverna får vara med då det är deras vardag det handlar om och då de kanske blir motiverade att lära sig mer om de känner möjlighet till delaktighet och inflytande:

Jag vill att dem ska va med, det är roligare att jobba då. De där när det tänder och dem fattar att jag kan påverka det här och jag kan göra så och så. Det väcker något slags engagemang hos dem då. Det blir roligare att jobba med och man ser att lärandet går bättre (L2).

Från citatet ovan kan utläsas att läraren tycker att om eleverna är med i arbetet i skolan väcks ett engagemang hos dem och de kan bli motiverade och ha ett driv i skolan som leder till ett bättre lärande.

5.4.2 Påverka

En synonym som lärarna använde till både delaktighet och inflytande var orden påverka och bestämma. Att eleverna får chanser att kunna påverka och bestämma saker är något som innebar delaktighet och inflytande för lärarna. Dessa saker kunde vara att eleverna endera valde redovisningsformer eller gav förslag på hur många glosor de skulle ha i läxa. Grundbesluten av förslag på idéer tas av läraren som sedan ger eleverna dessa förslag som de kan välja mellan för att de ska känna att de är delaktiga och har ett inflytande i klassrummet.

Oftast är det att jag har en tanke eller planering och sen kollar jag av det med dem. ”Så här har jag tänkt, tycker ni det verkar bra? Ska vi göra på något annat vis? Hur behöver ni med tiden?”(L2).

Men att det finns saker som eleverna inte kan få påverka eller bestämma över tyckte båda lärarna fanns på alla skolor såsom schematekniska detaljer eller saker som står i kursplanen och som måste följas. Däremot tyckte den ena läraren att eleverna ska vara medvetna om detta också. Inte bara att de är medvetna om att de kan påverka och bestämma, utan också vara medvetna om att det finns saker de inte kan påverka eller bestämma över. Är eleverna medvetna om detta tror läraren att eleverna blir positivt påverkade av detta och blir engagerade i skolarbetet. Dock tyckte den andra läraren att det nog är svårt för eleverna att se att de är med och påverkar och bestämmer i skolan:

Som det var på spanskan igår, då var det bara fem minuter kvar och då va vi färdiga med de vi skulle vara, -kan vi titta på den här låten? – Den är faktiskt på spanska. Då gjorde vi det på Youtube, då hoppas jag i alla fall att den eleven kände att nu fick jag vara med och bestämma vad vi skulle göra på lektionen (L1).

Att det kan vara svårt för eleverna att se att de är med och påverkar och bestämmer kan vi ovan läsa i texten och i citatet. För att eleverna ska bli medvetna om att de kan vara med och påverka eller bestämma, bör det enligt lärarna vara förtydligat och konkret för att eleverna själva ska kunna uppfatta och se det.

5.4.3 Ansvar

Båda lärarna pratade om ansvaret för elevernas delaktighet och inflytande och den ena läraren ansåg att ansvaret för det inte bara ska ligga på SO-lärare för att det är de som lär ut om demokrati, eller bara på lärarna som håller i arbetslagsrådet. Ansvaret ska ligga på all personal på skolan att ge eleverna verktygen:

Alltså läraren måste ge former för det, ja att dem kanske får välja lite redovisningsformer eller liksom få utrymme för det och att man måste ge dem verktyg för att klara det för det är ju inte så lätt (L1).

Lärare L1 pratade om det viktiga med att elever är delaktiga och nämnde då att lärare är överordnade elever och att de inte ska utnyttja den positionen utan också låta eleverna få vara med och bestämma saker. Eftersom lärare automatiskt har den positionen i klassrummet ska läraren försöka få med sig eleverna hela tiden så att de känner sig motiverade om de känner att de kan vara med i bestämmandet. Även om L1 tyckte att läraren ska ansvara för att låta eleverna få bestämma var det även elevernas ansvar att ta den chansen när läraren ger den. Det fanns dock ett hinder då det finns elever som inte är lika drivande och tar ansvaret för arbetsuppgifter som förut.

Jag upplever att det är väldigt många, färre elever som är entreprenörer, alltså framåt och tar tag i saker. Nu blir det inte att dem inte kommer vidare, dem har inga idéer, inget driv (L1).

Trots denna svårighet med brist på engagemang önskade däremot lärarna att eleverna kunde ha drivet och ta chanserna oftare. L2 kunde även uppleva att arbetet i skolan blev roligare om eleverna är engagerade.

5.5 Sammanfattning

Innebörden av delaktighet och inflytande var olika för både eleverna och för lärarna. Kort sammanfattat innebar det för eleverna och lärarna att eleverna var aktiva i klassrummet genom handuppräknning eller deltagande genom att de ställde och svarade på lärarnas frågor.

Eleverna kunde även vara med och påverka i klassrummet genom förslag på redovisningsmetoder eller läxdag eller bestämma småsaker som exempelvis inköp av nya bollar på klassrådet.

Att kunna påverka i klassrummet sågs av eleverna som något begränsat, de kunde inte påverka så mycket i undervisningen och bara småsaker i klassrådet. Lärarna försökte få med eleverna genom att ge dem förslag på saker de kunde få påverka i undervisningen, exempelvis redovisningsformer.

För eleverna var det både elevernas och lärarnas ansvar att eleverna skulle vara delaktiga och ha inflytande. Lärarna tyckte att det var lärarens ansvar att ge eleverna chanserna och verktygen för delaktighet och inflytande men även att eleverna skulle ta de chanserna som gavs.

I detta kapitel har vi presenterat våra analyser av empirin från intervjuerna med eleverna och deras två lärare. I nästkommande kapitel kommer vi att diskutera vårt resultat mot vår tidigare forskning. Det kommer även i kapitlet att diskuteras om vårt val av metod och tillvägagångssätt. Till slut avrundas kapitlet med några avslutande kommentarer och förslag på vidare forskning.

6. Diskussion

Detta kapitel består av tre delar där vi utifrån vårt syfte med uppsatsen är att ta reda på elevernas och lärarnas förståelse och erfarenheter av delaktighet och inflytande samt att se om det finns några likheter och skillnader mellan denna förståelse och erfarenheter ställer tidigare forskning mot våra resultat. I metoddiskussionen reflekterar vi över vårt metodval och tillvägagångssätt, till sist i den avslutande diskussionen sammanfattar och avrundar vi vår studie samt ger förslag på vidare forskning.

6.1 Resultatdiskussion

Förutom att diskutera resultaten från vår studie i relation till tidigare forskning kommer vi här även att jämföra elevernas och deras lärares förståelse och erfarenheter om delaktighet och inflytande. Därför kommer vi i resultatdiskussionen att besvara frågeställningarna genom att jämföra resultaten från respektive intervjuer under detta avsnitt. Vi kommer också att diskutera resultaten i relation till vår översikt av tidigare forskning.

6.1.1 Elevernas och lärarnas förståelse av delaktighet och inflytande

Efter de tio elevintervjuerna visar det sig att deras uppfattning om delaktighet och inflytande inte är så tydlig när själva begreppen diskuterades. Det verkade som att de vet vad delaktighet och inflytande innebär när vi använde andra ord som delta, påverka och bestämma. Det var svårt för eleverna att beskriva begreppen men även svårt att skilja på begreppen. Det fanns några elever som inte alls såg någon skillnad, medan några såg skillnaden men att det skiljde sig i de skillnader de såg. Som kan ses i citaten under rubriken 6.1 fanns det elever som ansåg att skillnaden mellan begreppen var att när elever är delaktiga tar de del av det de gör eller är delaktig i ett arbete men att med inflytande kan elever påverka det de gör eller sina klasskompisar eller att de är med. Eleverna hade svårt att se skillnaderna mellan begreppen, precis som deras lärare trodde, men det kan ändå utläsas en skillnad mellan elevernas utsagor i beskrivningarna av respektive begrepp. I delaktigheten kan eleverna vara aktiva, deltagande i det mesta och delta i det som de vill och kan påverka, vilket är i linje med vad Bergström och Holm (2005) skriver där deras uppfattning är att elever är deltagande och medvetna om lärarens handlingar. Elvstrand (2009) skriver att delaktighet är en aktiv form och Åkerström m.fl. (2010) förklarar medbestämmande delaktighet med att elever är deltagande i beslutsprocesser. Med inflytande har eleverna i vår studie möjligheter att kunna påverka och hjälpa att bestämma det som görs i klassrummet, vilket också var något som von Wright (2009) och Rönnlund (2011) skrev. I Danells (2006) studie gav lärarna inflytande synonymerna ansvar, bestämma och påverka vilket är i likhet med vad lärarna i resultatet

tyckte att delaktighet och inflytande innebar, att eleverna kan få vara med och påverka eller bestämma saker i undervisningen eller på klassråd. Eleverna i vår studie nämnde också att de kunde påverka saker i undervisningen såsom hur genomgångarna läraren håller kan gå till, när ett prov skulle äga rum och hur provet skulle gå till, det vill säga muntligt eller skriftligt prov. Respondenternas förståelse om respektive begrepp är i likhet med varandra, i båda begreppen fick eleverna vara med och bestämma eller påverka antingen i klassrummet eller på klassrådet. Skillnaden låg i att lärarna tog upp klassråd och arbetslagsråd som tillfällen när eleverna fick ha ett inflytande men att eleverna nämnde inte klassråd förrän det blev tillfrågade om det.

Att vara delaktig betyder enligt eleverna i studien att räkna upp handen, fråga och svara, vara med och delta i undervisning, visa intresse, ha arbetsro och att vara med och bestämma saker. Eleverna i Bergström och Holms (2005) studie uppfattade delaktighet i likhet med vad eleverna i resultatet sa, att de får vara med, vara tillsammans och ha roligt med sina klasskamrater samt att förstå och kunna. Dysthe (1996) och von Wright (2009 & 2011) förklarar att vara delaktig innebär att delta i samspelet mellan vuxna och elever eller elever sinsemellan och att utgöra en del i mänskliga relationer, vilket även Nordevall (2011) skriver.

Med delaktighet och inflytande följer ansvar där det råder delade meningar om vems ansvar det är för att eleverna ska vara delaktiga och ha inflytande i skolan. Aspeflo (2009) och Bergström och Holm (2005) skriver om att de är lärarens uppgift att ge eleverna verktygen att vara delaktiga, vilket även lärarna i vår studie tycker gällande både delaktighet och inflytande. Efter att ha givit eleverna verktygen tyckte lärarna i resultatet att det då är upp till eleverna att ta ansvaret för att vara delaktiga och utöva inflytandet. Detta är dock en svår avvägning enligt Bostedt och Eriksson (2012) att veta hur mycket ansvar som ska ges av läraren till eleverna. Danell (2006) skriver att lärarna i studien anser att eleverna inte har färdigheterna att ta för stor del av ansvaret gällande inflytande, vilket även Tholander (2005) och Stern (2009) tar upp. Detta kan liknas med att lärarna i vår studie pratade om att eleverna ska vara med i beslutsfattande, vilket kan tolkas som att de inte ska vara själva i besluten utan att de ska ske tillsammans med läraren. Elvstrand (2009) anser att eleverna besitter goda kunskaper i hur det är att vara elev och bör därför bli involverade i de processerna. Majoriteten av eleverna i resultatet anser att det är både eleverna och lärarnas ansvar då läraren måste se till att alla elever förstår men att det är upp till eleverna om de vill vara delaktiga och utöva inflytande eller inte. Några av eleverna i vår studie tyckte även att lärarna ska ge dem chanser till delaktighet och inflytande i klassrummet genom att ställa frågor och be eleverna räkna upp

handen för att svara. En elev berättar att om det är läraren som tar initiativet och ger eleverna dessa chanser blir det lättare för eleverna att vara delaktig och utöva inflytande. Lärarna i resultatet hade dock sett en skillnad i hur elever genom åren tagit ansvaret för sina studier och de tyckte att elever nuförtiden inte är lika drivna och engagerade som förut. Därför ansåg lärarna att de inte skulle utnyttja deras överordnade position som lärare har och försöka få med eleverna så att de skulle känna sig motiverade till att vara drivna och vilja arbeta i skolan. Ansvaret ligger då hos eleverna att ta chanserna som lärarna ger dem till att vara delaktiga och utöva inflytande. Att elever är underordnade skriver även Bergström och Holm (2005) som skriver om att elevers delaktighet kan minskas på grund av maktskillnaden. Stern (2006) skriver om att inflytande är en metod för att utöva makt och detta blir problematisk i vuxen- och barnrelationer då de kan uppfattas som att barnet är tillräckligt kunnig att delta i viktiga beslut.

6.1.2 Elevernas och lärarnas erfarenheter av delaktighet och inflytande

När det kom till inflytande och att kunna påverka skedde det enligt eleverna och lärarna i vår studie i klassrummet men även på klassrådet då eleverna kunde komma med sina åsikter om saker som de ville förändra eller förbättra. Däremot sa eleverna i resultatet att de i klassrådet inte har fått påverka över så omfattande saker utan mer småsaker så som nya bollar eller nya gardiner. Selborg (2001) och Rönnlund (2011) skriver att eleverna har möjlighet att utöva inflytande på elev- och klassråd men även på mindre organiserade tillfällen. I Danells (2006) studie var det enligt lärarna mer begränsat att kunna utöva inflytande och det skedde mest vid tillfällen som klassråden eller roliga timmen. Detta var även något som eleverna i vår studie tog upp då några förklarade att de inte kan bestämma så mycket gällande planering av undervisningen, utan mest över småsaker som nya pennor eller att välja läxdag.

Saker som eleverna kunde påverka var enligt lärarna i resultatet redovisningsformer, läxdag och antal glosor till läxan, grundförslagen på idéer gavs av lärarna för att sedan låta eleverna vara med och bestämma vilket av alternativen som passade bäst. Lärarna i Danells (2003) studie sa i likhet med vår studie, att eleverna kunde få påverka saker som genomgångar som läraren genomför och välja områden i temaarbeten. Detta för att göra eleverna mer delaktiga och ha mer inflytande, men som inte stämmer överens med vad Wede (2012) beskriver att eleverna i undersökningen uppfattade. De eleverna i Wedes studie sa att de var mer åskådare än deltagare när det gällde planering, genomförande och utvärdering. Lärarna i resultatet sa att de försökte så gott de kunde låta eleverna vara med och påverka under lektionen och delta i utvärdering efter ett arbetsområde. Eleverna i vår studie tyckte att de inte kunde påverka

själva undervisningsämnet då lärarna oftast redan hade planerat upplägget men att de kunde påverka saker som redovisningsformer och småsaker i klassrådet. Lärarna nämnde även att eleverna ska vara medvetna om det saker som de kan få påverka men även över det saker som eleverna (och lärarna) inte kunde få bestämma över. Såsom schematekniska detaljer eller saker som finns skrivet i läroplanen/kursplanerna som måste följas. Lärarna i resultatet kände då att det var viktigt att detta synliggjordes för eleverna så att de visste om att de inte kan påverka sådana saker i skolan. Von Wright (2009 & 2011) ansåg att på de tillfällen där eleverna inte kan få påverka bör ändå läraren ge respons på elevernas försök att påverka.

Inflytande kopplas enligt von Wright (2009) samman med demokratiska beslut där eleverna får uttrycka sig. Att låta eleverna uttrycka sina åsikter, framföra sina infallsvinklar och fatta beslut kan utveckla deras tänkande och förståelse för de andra elevernas uppfattning enligt Rönnlund (2011). Detta anses lite problematiskt då en av lärarna i vår studie valt att inte ha klassråd med sina elever, detta medför att eleverna inte får en chans att lyssna på sina klasskamraters åsikter i den organiserade formen av inflytande men även att deras intresse för att påverka inte utvecklas som Rönnlund (2011) även skriver om. Att en lärare i resultatet inte valt att ha klassråd var för att eleverna kan för lite för att det ska fungera, vilket även Tholander (2005) skriver om och påpekar att elever inte har färdigheterna för att bruka inflytande. Däremot försökte lärarna i studien arbeta så att alla elever får vara med och göra sin röst hörd i klassrummet, även om det ibland gällde skriftliga utvärderingar eller att arbeta i mindre gruppkonstellationer. Detta påpekar även Dysthe (1996) som skriver att elever som arbetar i mindre grupper får större möjlighet till att våga vara med. Att få med alla eleverna tyckte lärarna i studien kan göra att elevernas intresse utvecklas och att de blir mer engagerade. Detta leder till att eleverna tycker att arbetet blir roligt och då kan få lättare att lära sig saker. När alla elever känner att de får vara med tyckte även lärarna var viktigt då skolan är en stor del i elevernas liv och att det är viktigt att de får känna sig hemma och som en i gruppen där de blir lyssnade till som även Nordevall (2011) påpekar då det är viktigt att eleverna känner sig trygga i klassrummet för att de ska våga vara delaktiga. Vissa elever tyckte som lärarna beskrivit att arbetet i skolan blir roligare om de är delaktiga och får ha ett inflytande. Eleverna i vår studie hade dock erfarenheterna av att inte alla elever var delaktiga och att många elever ansågs vara ointresserade i klassrummet. Det fanns även elever i studien som sa att det fanns andra elever i klassen som inte var delaktiga eller utövade inflytande på grund av att de var blyga personer. Då ansåg flera elever att för att få med de elever som inte var delaktiga eller utövade inflytande kunde lärarna försöka ställa frågor till alla elever i

klassrummet och inte alltid de elever som brukar räcka upp handen få svara. Eleverna nämnde i resultatet, som också skrivits ovan, att inte alla är delaktiga på lektionerna och detta såg några av eleverna kunde störa deras egen delaktighet och inflytande. Det fanns elever som störde genom att de inte tog hänsyn till andra, var inte tysta och skrek rakt ut. Om dessa elever inte skulle göra detta så ansåg några elever att det skulle bli en bättre arbetsmiljö i klassrummet och då skulle de kunna vara mer delaktiga och ha inflytande och då lära sig bättre. Under detta avsnitt har vi diskuterat resultaten ställt mot tidigare forskning och elevernas resultat ställt mot deras lärares resultat. I följande avsnitt reflekterar vi över vårt val av metod och tillvägagångssätt såsom hur vi genomförde intervjuerna, transkriberingen och analysen.

6.2 Metoddiskussion

Valet av intervju som metod är något som fortfarande efter genomförandet av studien anser är den metod som var bäst lämplig i relation till vårt syfte då vi sökte efter elevernas och lärarnas egen förståelse och erfarenheter om elevers delaktighet och inflytande, som även Denscombe (2009) skriver att intervju är ämnat för.

De etiska aspekterna var inte något som var särskilt svårt att förhålla sig till. Det sågs som de medverkandes rättighet att förhålla oss till dessa. Ända från vår utbildnings början har det påpekats att det är viktigt att förhålla sig sekretesslagar och etiska principer. I den kurslitteratur och tidigare forskning står det att sekretess och etiska principer är något som forskare tydliggjort att de har följt. Med tanke på kodningen av respondenternas namn var det lätt att nämna dem vid kodnamnet och inte vid deras riktiga namn och därmed skyddat deras identitet som Larsson (2005), Denscombe (2009), Kvale och Brinkmann (2009) samt Vetenskapsrådet (2011) skriver att forskare ska göra. Det ansågs viktigt att meddela respondenterna om vad syftet med intervjun och uppsatsen var så att de visste varför de medverkade, vilket även Kvale och Brinkmann (2009) skriver.

Genomförandet av alla intervjuerna gjordes tillsammans men vi funderade innan på om det skulle gjort någon skillnad på svaren om intervjuerna hade gjorts enskilt. Denna fundering gällde främst elevintervjuerna då de kanske skulle känna att det var jobbigt att det var två vuxna som satt och ”förhörde” en elev. Att det sedan bestämdes för att vara två intervjuare var utifrån erfarenheten av pilotintervjun då den eleven uttryckte att det inte kändes konstigt eller obekvämt. Nu i efterhand kan vi inte heller tänka oss att det skulle varit någon skillnad om intervjuerna gjort enskilt. Under intervjuerna kändes det som att eleverna svarade så som de

skulle gjort även om det bara var en intervjuare. Trots att lärarna hjälpte oss att välja elever som de trodde kunde tänkas svara utförligt på frågorna och att frågorna var anpassade till deras ålder som Kvale och Brinkmann (2009) råder forskaren att göra, kändes ändå elevernas svar ibland tunna och fåordiga. Under intervjun förklarades det att de skulle försöka svara så utvecklat som möjligt, säga allt som de tänkte på och vi försökte ställa fler följdfrågor men att vissa elever ändå inte svarade utförligt. Även om nu vissa svar var fåordiga tyckte vi ändå att eleverna visste vad de pratade om och valde att ha med alla intervjuer i analysen, även de som det kunde finnas vissa svar som var korta och tunna.

Transkriberingen och analysen delades upp inledningsvis mellan oss för att sedan återigen sitta tillsammans. Det negativa med detta är att transkriberingen och analysen av intervjuerna kan bli olika, om vi inte innan hade bestämt hur vi skulle arbeta. Eftersom vi innan hade bestämt hur vi skulle transkribera och analysera som Kvale och Brinkmann (2009) skriver att forskare ska göra om det är fler forskare som transkriberar och analyserar så har vi ändå jobbat på samma sätt. Även om vi inledningsvis gjorde utskriften av intervjuerna och analyserna enskilt så arbetade vi med texten i uppsatsen efter det tillsammans så att det var skrivet med samma slags språk och upplägg. Hade det funnits tid till att sitta tillsammans och transkribera och analysera skulle det ha gjorts så att vi båda fick möjligheten att transkribera och analysera allting.

I analysen av lärarnas transskript fann vi det svårt i början att skriva det analytiskt. Det blev mer en presentation av vad de sa på intervjuerna då det i stort sett inte fanns några skillnader sinsemellan de två lärares förståelse och erfarenheter. Det hade då varit en fördel att intervjua fler lärare för att hitta fler skillnader i fler uttalanden, men eftersom lärarna i studien är lärare till de tio elever vi har intervjuat valde vi att inte göra det då resultaten av elevernas och deras lärares resultat jämfördes i resultatdiskussionen.

6.3 Avslutande kommentarer och vidare forskning

Vår undersökning om delaktighet och inflytande anser vi ha en stor betydelse för läraryrket och elever. Det är viktigt för lärare att exempelvis få insikt i att begreppen inte är entydiga, som vår tidigare forskning och resultat visar på. Vårt resultat visar även på att lärare och elever inte alltid har samma förståelse om begreppen och vad de innebär i praktiken, därför är det viktigt för lärare att lyfta upp delaktighet och inflytande till diskussion i såväl klassrummet som i skolan i stort. Det behövs även delaktighet och inflytande för att eleverna ska känna att de är en del av deras utvecklingsperiod i skolan, vilket kommer hjälpa dem i

skolan och vardagen. Om de får möjligheterna av lärarna till delaktighet och inflytande i skolan lär de sig att kunna samspela och kommunicera med andra (Dysthe 1996 & Nordevall 2011), ta ansvar (Smith 2007) och få en känsla av att de vill vara delaktiga och utöva inflytande. Eftersom vi på våra VFU-perioder sett att det inte skapats så stora möjligheter för eleverna att vara delaktiga och ha inflytande som det borde finnas utifrån läroplanen vill vi arbeta för att detta ska finnas i vårt klassrum. Vi har i vår studie undersökt förståelse och erfarenheter om dessa begrepp i årskurs nio, men vi kan se att detta är viktigt och kan utvecklas i alla årskurser men att det då anpassas till deras ålder och mognad. Det kan däremot vara svårt för lärare att få eleverna att vara delaktiga och utöva inflytande då de kanske inte har det självförtroendet att involvera eleverna mycket och vill bibehålla den maktposition lärare har, vilket även Stern (2006) tar upp och resonerar kring att inflytande är en form för att utöva makt. Vi har med vår undersökning inte fokuserat på att undersöka delaktighet och inflytande i ett specifikt ämne och vi tror att delaktighet och inflytande kan se olika ut från ämne till ämne men också från pedagog till pedagog.

Vidare forskning skulle kunna utvecklas genom att exempelvis jämföra delaktighet och inflytande i olika skolor eller kommuner under en längre tid. Då skulle studien med delaktighet och inflytande kunna utvecklas genom att studera begreppen i skolans olika ämnen. Vi finner att det vore intressant att jämföra ämnen med varandra för att se om det finns likheter och skillnader i hur arbetet med delaktighet och inflytande ter sig i de olika ämnena. Då skulle det kunna jämföras om det har betydelse för elevers delaktighet och inflytande vilket ämne det är eller om ämnet är praktiskt eller teoretiskt och varför det kan vara så.

Utöver intervjuer skulle det även kunna tillföras ytterligare en metod för att bekräfta resultaten mer. Då skulle forskaren kunna använda sig av observation, då den metoden skulle studera hur delaktighet och inflytande visar sig i undervisningspraktiken. Det som intervjuerna gör är att de fångar eleverna och lärarnas egna ord om begreppen (Denscombe 2009) medan observation fångar det praktiska arbetet med delaktighet och inflytande. Att kombinera två metoder med varandra kallar Denscombe för metodologisk triangulering då forskaren kombinerar två olika metoder med varandra, vilket kan leda till att resultaten från metoderna kan ifrågasättas eller bekräftas samt att metoderna kan komplettera varandra.

Referenser

Ahlberg, Ann (2001): *Lärande och delaktighet*. Lund: Studentlitteratur AB.

Aspflo, Ulrika (2009): *Vad är det för skillnad? Olika pedagogisk grundsyn leder till olika sätt att bemöta barn med autism*. Stockholm: Pedagogiskt Perspektiv AB.

http://media.pedagogisktperspektiv.se/2010/09/artikel_5_vad_ar_det_for_skillnad.pdf

[Hämtad 2012-12-13].

Barnombudsmannen (2006): *Röster som räknas: Barns och ungas rätt till delaktighet och inflytande*.

Barnombudsmannen: *Uppdrag, organisation och arbetssätt*.

<http://www.barnombudsmannen.se/om-oss/uppdrag-organisation-och-arbetssatt/> [Hämtad 2012-12-12].

Bergström, Margareta & Holm, Inger (2005): *Den svårfångade delaktigheten i skolan. Ett ungdomsperspektiv på hinder och möjligheter*. Linköping: Linköpings Universitet, 83.

Bostedt, Göran & Eriksson, Linda (2012): Elevinflytande och ledarskap i skolan. I Gunnar Berg; Frankk Sundh & Christer Wede, red: *Lärare som ledare – i och utanför klassrummet*, s 271-289. Lund: Studentlitteratur AB.

Danell, Mats (2003): *Vad händer i skolans hus? En studie av hur lärare uppfattar och formar elevers inflytande*. Luleå: Luleå tekniska universitetet, Institutionen för Lärarutbildning, Avdelningen för Forskarutbildning, 47.

Danell, Mats (2006): *På tal om elevinflytande. Hur skolans praktik formas i pedagogers samtal*. Luleå: Luleå tekniska universitet, Institutionen för utbildningsvetenskap, 06.

Denscombe, Martyn (2009): *Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur AB.

Dysthe, Olga (1996): *Det flerstämmiga klassrummet*. Lund: Studentlitteratur AB.

Ekström, Gabriella (2012): Lärare som ledare i rektors perspektiv. I Gunnar Berg; Frank Sundh, & Christer Wede, red: *Lärare som ledare – i och utanför klassrummet*, s 307-322. Lund: Studentlitteratur AB.

- Elvstrand, Helene (2009): *Delaktighet i skolans vardagsarbete*. Linköping: Linköpings universitet, Institutionen för beteendevetenskap och lärande, No. 144.
- Fejes, Andreas & Thornberg, Robert (2009): Kvalitativ forskning och kvalitativ analys. I Andreas Fejes & Christer Wede, red: *Handbok i kvalitativ analys*, s 13-37. Stockholm: Liber AB.
- Forsberg, Eva (2000): *Elevinflytandets många ansikten*. Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis, Uppsala Studies in Education, 93.
- Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend (2009): *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Larsson, Staffan (2005): Om kvalitet i kvalitativa studier. *Nordisk pedagogik* 25(1), s 16-35.
- Lgr 11. Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011*. Stockholm: Skolverket.
- Nordevall, Elisabeth (2011): *Gymnasielärarens uppdrag som mentor. En etnografisk studie av relationens betydelse för elevens lärande och delaktighet*. Jönköping: School of Education and Communication Jönköping University, 12.
- Rönnlund, Maria (2011): *Demokrati och deltagande. Elevinflytande i grundskolans årskurs 7-9 ur ett könsperspektiv*. Umeå: Institutionen för tillämpad utbildningsvetenskap, Umeå Universitet, 42.
- Selberg, Gunvor (2001): *Främja elevers lärande genom elevinflytande*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Sjöström, Ulla (1994): Hermeneutik – att tolka utsagor och handlingar. I Bengt Starrin & Per-Gunnar Svensson, red: *Kvalitativ metod och vetenskapsteori*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Smith B, Anne (2007): Children and young people's participation rights in education. *International Journal of Children's Rights*, 15(1), s 147-164.
- Stern, Rebecca (2006): *The Child's Right to Participation – Reality or Rhetoric?* 301 pp. Uppsala: Universitetstryckeriet.
- Söderström, Åsa (2004): Elevers ansvar för sitt skolarbete – ett individuellt projekt. I Gunnel Colnerud & Solveig Hägglund, red: *Etiska lärare – moraliska barn. Forskning kring*

värdefrågor i skolans praktik. Värdepedagogiska texter II, s 28-47. Linköping: Linköping Universitet.

Tholander, Michael (2005): *Värdegrund, demokrati och inflytande ur ett elevperspektiv. Utbildning och demokrati. 14(3)*, s 7-30.

UNICEF Sverige (2008): *Handbok om barnkonventionen*. Malmö: Printing Malmö AB.

Von Wright, Moira (2009): *Initiativ och följsamhet i klassrummet. En studie i de pedagogiska villkoren för elevers inflytande, delaktighet och välbefinnande*. Örebro: Örebro Universitet.

Von Wright, Moira (2011): Om undran inför mattan: Pedagogisk-filosofiska undersökningar om delaktighet i skolan. I Tone Kvernbekk, red: *Humaniorastudier i pedagogikk. Pedagogisk filosofi og historie*, s 169-181. Oslo: Abstrakt forlag AS.

Vetenskapsrådet (2011): *God forskningssed*.

<http://www.vr.se/download/18.3a36c20d133af0c12958000491/1321864357049/God+forsknin gssed+2011.1.pdf> [Hämtad 2011-11-01].

Wede, Christer (2012): Elevanalysmodellen – analys av elevers lärande och utveckling. I Gunnar Berg; Frank Sundh, & Christer Wede, red: *Lärare som ledare – i och utanför klassrummet*, s 249-269. Lund: Studentlitteratur AB.

Westlund, Ingrid (2009): Hermeneutik. I Andreas Fejes & Robert Thornberg, red. *Handbok i kvalitativ analys*. Stockholm: Liber AB.

Åkerström, Jeanette; Bdaoui, Mikaela; Boson, Frida; Brandt Korall, Elin; Jansson, Hanna; Kleber, Elin; Matthiesen, Frida; Petterson, Frida; Talayhan, Helin & Brunnberg, Elinor (2010): *Ungdomars röster om delaktighet i skolan*. Mälardalens högskola, Akademin för hälsa, vård och välfärd.

Bilaga 1

Elevintervju

Personliga frågor

1. Vad heter du?
2. Vilken klass går du i?

Delaktighet

3. Vad menas med delaktighet i klassrummet för dig?
4. Varför ska ni elever vara delaktiga i klassrummet?

Undervisningen

5. På vilka sätt kan du vara delaktig i undervisningen?
6. När får du tillfällena av läraren till att vara delaktig på lektionerna?
 - Ge exempel på olika tillfällen
 - När du känner att du inte kan vara delaktig hur skulle undervisningen behöva förändras för att du ska bli mer delaktig?
7. Känner du att du är tillräckligt delaktig under lektionstid?
 - Om inte, kan du berätta varför och hur du kan bli mer delaktig?
8. Vems ansvar är det, enligt dig, att du ska vara delaktig i klassrummet?
 - Varför?
9. Vågar du vara delaktig i klassrummet?
 - Varför, varför inte?
10. Är alla elever delaktiga i klassrummet?
 - Hur tror du läraren kan arbeta så att alla elever blir lika delaktiga?

Inflytande

11. Vad menas med inflytande (påverka, medverka) i klassrummet för dig?
12. Varför ska ni elever kunna påverka i skolan?

Undervisningen

13. Känner du att du kan påverka i klassrummet?
 - På vilka sätt?
 - Om inte, berätta varför du tror det.

14. Hur upplever du att du kan påverka undervisningen i skolan?
 - Vad är det som ni gör på lektionerna som kan påverkas?
 - Hur kan ni påverka arbetssätten på lektionerna?
 - När kan ni påverka? I början av lektion? I början av nytt tema? I början av termin?
15. Vems ansvar är det att du ska kunna påverka i undervisningen?
 - Varför då?

Klassråd

16. Brukar ni ha klassråd?
 - Vad tar ni upp där?
 - Vad bestämmer ni elever på klassråden?
17. Hur brukar ni bestämma på klassrådet?
 - Vad händer med det ni bestämmer på klassrådet?
18. Hur fungerar ett klassråd?
 - Hur väljer ni ordförande och sekreterare?
19. Kan alla vara med och säga vad de tycker på klassråden?
 - Om ja, kan du ge exempel på hur ni elever gör då?
 - Om nej, hur kan det förbättras?
20. Är det lättare att påverka i klassrådet än i klassrummet?
 - I så fall hur då och varför?

Blandade frågor

21. Är det någon skillnad för dig mellan delaktighet och inflytande?
 - Om ja, vad är skillnaden?
22. Får du tillsammans med din lärare ta del av vad som står i läroplanen/kursplanen om delaktighet och inflytande?
 - Om ja, hur gjorde ni då?
 - Om nej, har läraren aldrig pratat om läroplanen/kursplanen nånting?
23. Vad tror du läraren kräver av dig när det gäller delaktighet och inflytande?

Avslutande frågor

24. Har du något du vill tillägga om delaktighet och inflytande?
25. Kan vi höra av oss till dig utifall vi behöver ställa fler frågor?

Bilaga 2

Läraryntervju

Personliga frågor

1. Vad heter du?
2. Hur länge har du arbetat som lärare?
– På den här skolan?
3. I vilka ämnen undervisar du i?

Delaktighet

4. Vad innebär elevers delaktighet för dig?
– Hur skulle du beskriva delaktighet med enklare ord för eleverna?
5. Varför ska elever vara delaktiga enligt dig?
6. Har ni i klassen pratat om delaktighet så att eleverna vet vad det innebär?
– Om nej, varför inte?
– Om ja, hur gjorde ni då? Pratar ni återkommande om delaktighet?
7. När tror du att eleverna upplever att de är delaktiga?
8. Hur ger du dina elever möjlighet att på något sätt vara delaktiga på lektionerna?
– Under vilka tillfällen då?
– Om inte varför?
9. Hur arbetar du så att alla elever är lika delaktiga?

Inflytande

10. Kan du berätta vad elevers inflytande innebär för dig?
-Hur skulle du beskriva inflytande med enklare ord för eleverna?
11. Varför ska elever ha ett inflytande i skolan enligt dig?
12. Kan du ge exempel på när du upplever att elever har inflytande i skolan?

13. När tror du att eleverna upplever att de har inflytande i skolan?
– Kan du exempel?
14. På vilket sätt får dina elever ha inflytande i planerandet av undervisningen?
– Om inte varför?
15. Hur arbetar du så att alla elever kan ha inflytande?
16. Har ni i klassen pratat om inflytande så att eleverna vet vad det innebär?
– Om nej, varför inte?
– Om ja, hur gjorde ni då?

Blandade frågor

17. Tror du att eleverna vet vilken skillnad det är mellan delaktighet och inflytande?
– Om ja, vad är skillnaden för dom?
– Om nej,
18. Är det viktigt för eleverna att de är medvetna om begreppen?
– Om ja, kan du förklara varför?
-Om nej, varför tror du inte det?
19. Vems ansvar är det att eleven ska vara delaktiga och ha inflytande?
– Varför är det ”dens” ansvar?
20. Vad förväntar du dig av eleverna gällande delaktighet och inflytande?
21. Har du gått igenom med dina elever vad det står i läroplanen/kursplanen om delaktighet?
– Om nej, varför inte?
– Om ja, hur gjorde du då?

Avslutande frågor

22. Har du något du vill tillägga om delaktighet och inflytande?
23. Kan vi höra av oss till dig utifall vi behöver komplettera med ytterligare fråga?